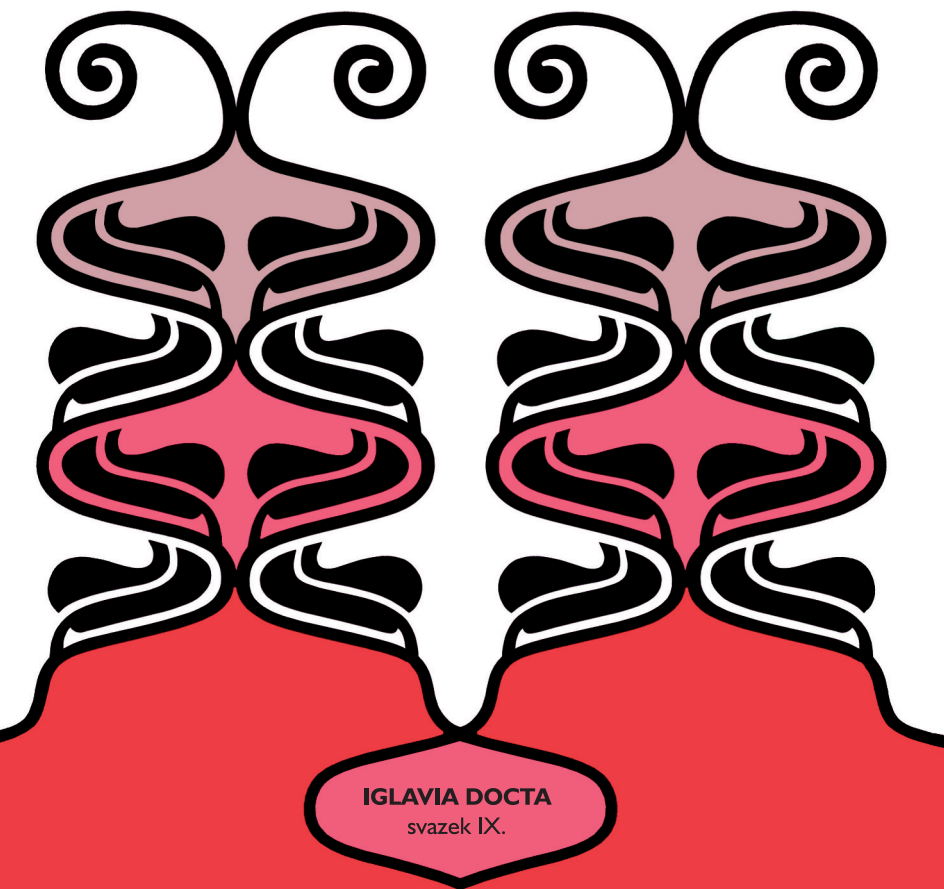

Jan Hynek z Velínova

(Portrét renesančního vzdělance, úředníka,
politika a básníka)

Martin Hemelík

Jan Hynek z Velínova

(Portrét renesančního vzdělance, úředníka,
politika a básníka)

Erbovní znamení Jana Hynka z Velínova
(kresba M.H.)

Martin Hemelík

Jan Hynek z Velínova

(Portrét renesančního vzdělance, úředníka,
politika a básníka)

IGLAVIA DOCTA
svazek IX.

Jihlava 2015

Vydáno při příležitosti (pravděpodobného) 465. výročí narození
jihlavského městského písaře a přední humanistické osobnosti
veřejného života královského města Jihlava **Jana Hynka z Velínova.**

© Martin Hemelík 2015

© akad. malíř Vladimír Netolička 2011

(První kresebný návrh obálky.)

© Lukáš Mikula 2015

© Vysoká škola polytechnická Jihlava 2015

Poděkování:

*Autor touto cestou děkuje paní **Mgr. Petře Cilové** a panu **PhDr. Ing. Vladimíru Kyprému, Ph.D.**, za přepečlivé pročtení rukopisu, korekce nejrůznějších pochybení a veškeré poznámky a připomínky k textu. Zároveň chce vyslovit velké poděkování pracovníku SOkA Jihlava **PhDr. Vlastimilu Svěrákovi** za neobyčejně vstřícný přístup a prakticky nedocenitelnou pomoc při obstarávání základních údajů a informací.*

Obsah

Pár slov editora.....	7
Základní charakteristika osobnosti Jana Hynka z Velínova.....	10
I. Stručný běh života Jana Hynka z Velínova.....	15
II. Jan Hynek z Velínova – český městský písař královského města Jihlava.....	20
III. Jan Hynek z Velínova – moravský politik.....	26
IV. Jan Hynek z Velínova – básník, literát a vzdělanec.....	35
Závěr.....	39
Příloha.....	41
Zpráva o strašlivé rebelii.....	42
Jednání s brtnickým pánem.....	48
Použitá literatura.....	59

Pár slov editora

Po osmém svazku vydaném v loňském roce a věnovaném vysoce pozoruhodné postavě z nepříliš vzdálené jihlavské minulosti, totiž osobnosti Matěje (Mathias) Žďárského¹, vrací se další pokračování ediční řady IGLAVIA DOCTA svým devátým svazkem opět do dávnějších časů, tj. do období tzv. zlatého století (tímto termínem se rozumí 16. století a počátek století následujícího) v historii královského města Jihlava.

Zároveň však předkládaným svazkem navazuje zejména na svazky I., II., III., VI. a VII. Také v devátém svazku bude totiž představena osobnost jihlavského veřejného života renesanční doby, jejíž životní osudy jsou nejen součástí jihlavské historie, ale jsou rovněž četnými nitkami svázány s působením jihlavské vyšší latinské humanistické školy, existence kteréžto zdobila královské město v letech 1561 až 1623.

Nesporně (a nejen historicky) pozoruhodnou a v mnohém ohledu také úctyhodnou osobností, s jejímiž osudy se bude moci případný čtenář ve stručném, přehledně informativním podání seznámit, je postava českého městského písaře, vzdělance, znalce práva, politického činitele a latinsky píšícího humanistického básníka Jana Hynka (1550 – 1623), kterému se posléze dostalo rozhodnutím Jeho Císařské Milosti Rudolfa II. erbovního znamení a přídomku „z Velínova“.

1 Viz Novotný, J.: *Matěj (Mathias) Žďárský (Portrét moravského rodáka, učitele, lyžaře, záchranáře a inovátora)*, ediční řada IGLAVIA DOCTA, sv. 8, VŠPJ, Jihlava 2014.

Ač ve své době patřil mezi vrcholné představitele jihlavské městské samosprávy, zastupoval královské město v nejvýznamnějších jednáních zemských sněmů, byl proslulý svou znalostí tehdejšího práva, zběhlostí v několika jazycích a známý byl rovněž jako zdatný literát a básník, není v současné době jeho jméno v širší veřejnostipříliš známo.² Není však nejmenších pochyb o tom, že by připomínáno mělo být, neboť jeho stopa je v historii královského města Jihlava (především na přelomu 16. a 17. století) nepominutelná a nesmazatelná.

Už při vzniku ediční řady IGLAVIA DOCTA v roce 2011 byl stanoven jako jeden z cílů této publikační aktivity Vysoké školy polytechnické Jihlavazáměr spočívající v tom, že se v jejím rámci budou připomínat postavy z jihlavské minulosti, které si doposud zaslouží naši pozornost pro své zásluhy o rozvoj města a jeho veřejného a kulturního života.

2 V dřívějších dobách tomu přece jen bylo trochu jinak než dnes. Například podle zpráv z dobového tisku byla ve dvacátých letech minulého století na znamení úcty jménem Jana Hynka z Velínova pojmenována v Jihlavě jedna z ulic v nové čtvrti u městského nádraží.

(Viz *Vlastivědný sborník českého jihovýchodu*, roč. III, 1922-1923, Pelhřimov, str. 112.)

Díky nesmírné ochotě dr. Vlastimila Svěráka bylo možné zjistit, že o pojmenování jedné z jihlavských ulic po Janu Hynkovi z Velínova bylo rozhodnuto v sezení městského zastupitelstva dne 29. 12. 1922. (Viz SOKA Jihlava, *Archiv města Jihlava od roku 1848, Úřední knihy*, inv. č. 18 *Zápisy městského zastupitelstva 1921-1932*.) Název „ulice Hynka z Velínova“ však nebyl používán dlouhou dobu. Ze zápisů z jednání poradního výboru vládního komisaře města Jihlavy (zápis z 9. 5. 1924, bod č. 10 876) vyplývá, že v uvedené době se již používal název „Nerudova ulice“. Původní název „ulice Hynka z Velínova“ je na Domovních arších přeškrtnut a změněn na název „Nerudova ulice“. (Viz SOKA Jihlava, *Městský národní výbor Jihlava*, inv. č. 341 *Domovní archy, Nerudova 1923-1956*.) Vše bylo možné zjistit na základě dvoudílného článku Bohumíra Bradáče Jména nových ulic v Jihlavě uveřejněného v *Jihlavských listech* XVIII, č. 1, 6. 1. 1923; č. 2, 13. 1. 1923. Za všechny tyto podrobné informace autor vděčí dr. Vlastimilu Svěrákovi ze Státního okresního archivu Jihlava.

Ve znamení tohoto cíle a jeho naplňování byl zpracován také text tohoto devátého svazku. Pokud drobná monografie přispěje k tomu, že patřičně připomene postavu Jana Hynka z Velínova s jejími pohnutými životními osudy a pro případné čtenáře se stane zdrojem jak potřebných informací, tak i určité inspirace, splní tímto způsobem své základní poslání.

Martin Hemelík

editor ediční řady

Základní charakteristika osobnosti

Jana Hynka z Velínova

Rodák z města Pacova Jan Hynek, později povýšený do šlechtického stavu s erbem³ a přídomkem „z Velínova“ (s jeho jménem se přitom můžeme v pramenech setkat v nejrozličnějších podobách – Hinek, Hynk; latinská podoba zněla Ioannes Hinconius, popřípadě Hynkonius; stejně tak existují různé podoby jeho přídomku – z Velimova, z Velenova, von Welimow⁴), přišel do Jihlavy⁵ v roce 1577, kdy byl ustanoven za nižšího městského písaře, a to písaře českého⁶.

Královské město Jihlava a jeho městská kancelář tak získaly do svých služeb vysoce erudovaného úředníka (jeho skráně zdobil pomyslně vavřík (*laurus*) na znamení získání bakalářského gradu na pražském Karlově vysokém učení), který však byl rovněž typickým humanisticky orientovaným vzdělancem s literárními a básnickými sklony.

Postupem času se ukazovalo stále jasněji, že to byla velice dobrá volba. Kromě svých obsáhlých znalostí z různých oblastí práva a výbornou orientací v agendě městské správy disponoval Jan Hynek také značnými jazykovými znalostmi – kromě rodného jazyka ovládal přirozeně jazyk latinský a jazyk řecký (věnoval se na

3 Erbovní znamení Jana Hynka z Velínova je vyobrazeno na frontispisu této publikace.

4 Viz *Vlastivědný sborník Vysočiny*, oddělení společenských věd, VI., 1988, str. 101.

5 Ještě předtím měl k tomuto městu velmi blízký vztah jeho bratr Jáchym, který zde studoval na vyšší latinské humanistické škole za rektora Eberharda, tj. v šedesátých letech 16. století. (Viz *Enchiridion renatae poesis Latinae in Bohemia et Moravia cultae*, (*Rukověť humanistického básnictví*) sv. 2, Academia, Praha 1966, str. 376.) Blíže k tomu později v textu.

6 Zdůraznění toho, že se jednalo o českého písaře, není samoúčelné. V té době měla jihlavská městská kancelář německého a českého písaře. Blíže viz dále v textu.

vysokém učení studiu klasických jazyků), stejně jako jazyk německý a pravděpodobně i jazyky další.

Na základě dostupných zpráv a informací je patrné, že mu rovněž byly vlastní schopnosti dobře a správně se orientovat ve složitých úředních jednáních na nejvyšší úrovni a postupovat v nich s náležitou diplomatickou obratností. V neposlední řadě měl za sebou také jistou zkušenost z oblasti pedagogické a byl autorem několika latinsky psaných básnických skladeb, které prokazovaly, že mu nechybí ani literární nadání.

Z dochovaných pramenů lze kromě toho soudit, že vedl řádný život dobře materiálně zajištěného a spořádaného jihlavského měšťana. O jeho rodinných poměrech není příliš mnoho zpráv⁷, ale je možné vcelku oprávněně předpokládat, že také v tomto směru neprovázely jeho život žádné excesy, či mimořádnosti.

V Jihlavě prožil Jan Hynek z Velínova více než čtyřicet pět let svého života a zde také zemřel. Brzy po svém příchodu si získal ve městě nejen skvělé renomé zdatného a erudovaného úředníka, ale také poměrně značnou společenskou a mravní autoritu.

Nikoli náhodou zastupoval královské město Jihlava na nejrůznějších a vysoce závažných a důležitých politických jednáních a společenských akcích v rámci Markrabství moravského i Českého království. A nejen to. Jan Hynek z Velínova v důsledku svých osobních charakterových vlastností a širokého rozhledu patřil k všeobecně uznávaným a respektovaným postavám veřejného života v královském městě.

Není tedy nic překvapivého na tom, že mezi jeho osobní přátele náležely některé z nejvýznamnějších osobností politického

7 Je ovšem například známo, že jednu z dcer Jana Hynka z Velínova si vzal za manželku Pavel Schubert, protestantský kněz z nedaleké obce Německá Vyskytná (dnes Vyskytná nad Jihlavou). Viz text L. Vilímka, dostupný z: http://www.regionalist.cz/vilimek/vil100_38.htm.

a veřejného života tehdejší doby. K jeho osobním přátelům patřil například slavný lékař Matyáš Borbonius z Borbenheimu⁸. Seznámil se s ním v souvislosti s Borboniovým pobytem v Jihlavě. Učený lékař tehdy pobýval v Jihlavě s desetiletým Janem z Vartemberka na Napajedlech, jehož byl preceptorem. Učitel i žák se přitom stravovali ve šlechtickém konviktu Jana Hynka z Velínova.⁹

Mezi představiteli tehdejší moravské šlechty našel rovněž řadu osobních přátel. Velice důvěrně se kupříkladu spřátelil s jedním z nejrespektovanějších moravských šlechticů přelomu 16. a 17. století Karlem st. ze Žerotína. (Tento vysoce vzdělaný muž s širokým kulturním a politickým rozhledem patřil vskutku k elitě moravské šlechty té doby, byť jeho úloha ve stavovském povstání v letech 1618 – 1620 nebyla zdaleka tak jasná a jednoznačná, jako tomu bylo u Jana Hynka z Velínova.) Blízcí mu byli rovněž příslušníci brtnické větve rodu Valdštejnů –zemský hejtmán Hynek Brtnický z Valdštejna, stejně jako jeho synovec Zdeněk Brtnický z Valdštejna. (O přátelských vztazích učeného písaře a budoucího brtnického pána svědčí i zápis v památníku Zdeňka Brtnického z Valdštejna datovaný 27. května 1594. O dalších kontaktech obou mužů existují i záznamy ve Valdštejnově cestovním deníku.¹⁰)

Zvláště během stavovského povstání náleželo Janu Hynkovi z Velínova významné postavení mezi představiteli městské odnože

8 Matyáš Borbonius z Borbenheimu (1566-1629), vlastním jménem Matěj Burda, (jeho rodištěm byla obec Kolinec u Klatov), patřil mezi nejznámější postavy vědecko-literárního prostředí rudolfínské Prahy. Byl to nejen velice slavný lékař a farmaceut, ale také „*poeta laureatus*“. (Císařským poetou ho jmenoval Rudolf II. v roce 1596.) (Viz např. *Alchymie a Rudolf II.*, eds. I. Purš a V. Karpenko, Artefactum, Praha 2011, str. 346) Studoval na mnoha českých školách, mimo jiné také na akademii ve Velkém Meziříčí. Později studoval na zahraničních univerzitách, kupříkladu v Basileji. V Jihlavě pobýval v letech 1593-1594 a 1596. (K postavě tohoto lékaře, literáta a básníka blíže viz např. Gellner, G.: *Životopis lékaře Borbonia a výklad jeho deníků*, Praha 1938)

9 Viz Podavka, O.: Památník Zdeňka Brtnického z Valdštejna z let 1591 – 1600, *Folia Historica Bohemica* 29, 2014, č. 1, str. 119.

10 Tamtéž.

protihabsburského odboje. Osobně také na tuto svou politickou angažovanost krutě doplatil. O tom bude pojednáno v dalším textu.

I v samotném jihlavském prostředí měl některé blízké přátele. Mezi osobnosti veřejného života královského města, se kterými se sblížil, patřili například jeden z německých jihlavských písařů a latinsky píšící básník Bernhard Sturmius¹¹, nebo městský lékař Jakub Horst¹².

Jak už to tak bývá v případě tak výrazných osobností, jakou bezesporu Jan Hynek z Velínova byl, ani jemu se nevyhnuly některé konflikty a spory. Do některých vstupoval dobrovolně ve službách Karla st. ze Žerotína¹³, v jiných se ocitl při výkonu funkce českého městského písaře v Jihlavě.¹⁴ O některých takových sporech se sice

11 Bernard Sturmius pocházel ze Slezska a dosáhl po svých studiích gradu univerzitního mistra (tento gradus získal v roce 1570 na univerzitě ve Wittenbergu). Měl určité pedagogické zkušenosti – řídil školu v Lounech a Chomutově. V srpnu 1573 nastoupil v Jihlavě na místo německého písaře. (V Jihlavě se také oženil.) V roce 1578 byl nadán erbovním znamením a přídomkem „z Risenpachu“. Zemřel jako jihlavský hlavní německý písař (*protonotarius*) 28. října 1582 s největší pravděpodobností na morovou nákazu. Byl autorem mnoha básnických skladeb, zejména slavné sbírky 600 básnických eteostichů tištěných ve Zhořelci a věnovaných jihlavské městské radě, *Eteostichorum sive versiculorum literis numeralibus ceres annos exprimentium centuriae sex cum appendice septimae ...* (Viz *Enchiridion*, sv. 5, Praha 1982, str. 233 a násl., popřípadě Marek, F.: cit. dílo, str. 23.)

12 Dr. Jakub Horst působil v Jihlavě v letech 1575 – 1583. Pocházel z Torgau a širě jeho zájmů byla obdivuhodná. Psal odborná pojednání z lékařství, filosofie i botaniky. Později působil jako profesor univerzity v Helmstedtu. (Pisková, R.: cit. dílo, str. 272. Případně Marek, F.: cit. dílo, str. 51.)

13 V roce 1599 hájil svého šlechtického přítele v jeho sporu s Italem Pieriem. Viz Marek, F.: Jihlavští humanisté, in: *František Marek (Studie, texty, básně)*, ed. M. Hemelík, ed. řada IGLAVIA DOCTA, sv. 5, VŠPJ, Jihlava 2013, str. 24 a násl.

14 Z archivních dokumentů je známý jeho spor se seniorem jihlavské městské rady Paulem Ledererem, který se vlekl dlouhá léta a ani císař ho nebyl schopen vyřešit. Viz Pisková, R. (ved. autorského kolektivu): *Jihlava (Historie, kultura, lidé)*, NLN, Praha 2009, str. 276.

zachovaly zprávy, avšak jejich autenticita je pochybná.¹⁵

Přehlédneme-li význam, společenské postavení a morální prestiž Jana Hynka z Velínova, rozsah jeho úřednického a diplomatického působení a celkovou šíři jeho zájmů, ukazuje se zcela nepochybně, že se jednalo o osobnost vsutku renesančních rozměrů, jejíž renomé a pověst daleko přesáhly okruh hradeb královského města Jihlava.

Aby se tato základní charakteristika lépe ozřejmila a pro případného čtenáře ještě více zpřístupnila, pokusíme se zachytit osobnost Jana Hynka z Velínova v důležitých okruzích detailněji.

Následující kapitoly by měly být odpovídající realizací takového záměru:

- I. **Stručný běh života Jana Hynka z Velínova**
- II. **Jan Hynek z Velínova – český městský písař královského města Jihlava**
- III. **Jan Hynek z Velínova – moravský politik**
- IV. **Jan Hynek z Velínova – básník, literát a vzdělanec**

15 To je například zpráva o sporu Jana Hynka z Velínova s rektorem vyšší latinské školy Michaelem Abelem. Viz Wallner: Geschichte des k.k. Gymnasiums zu Iglau, in: *Einunddreissigtes Programm des k.k. Staats-Ober-Gymnasiums zu Iglau*, Jihlava 1881, str. 81.

I. Stručný běh života Jana Hynka z Velínova

Jan Hynek z Velínova nebyl rodilý Jihlavan na rozdíl od svého slavného spolupracovníka Martina Leupolda z Löwenthalu. Narodil se kolem roku 1550 (přesné datum jeho narození není známo) ve městě Pacově jako syn počestného pacovského měšťana Václava Hynka. O jeho sourozenci, bratru Jáchymovi, se zmíníme posléze podrobněji.

Po absolutoriu nižších škol studoval na pražském Karlově vysokém učení zejména právo, klasické jazyky a básnictví. 14. června 1570 svá bakalářská studia úspěšně zakončil kvestií na téma: „*Ut contemplatio corporum coelestium confirmet in hominum animis veras de providentia sententias nec ne?*“¹⁶ (Zdaliž úvaha o nebeských tělesech dodává lidským duším pravdivá tvrzení o prozřetelnosti čili nic?)

Podobně jako mnozí jiní čerstvě absolvovaní bakaláři také Jan Hynek zamířil nejprve do oblasti školství. K roku 1574 je doložen jako správce školy u sv. Jiljí na Starém Městě pražském. (Později za svého jihlavského působení mohl tuto pedagogickou zkušenost dobře využít v pozici jakéhosi „školního inspektora“ pro jihlavskou latinskou humanistickou školu.¹⁷)

Během svého pražského působení se zřejmě věnoval literární a básnické tvorbě. Je pravděpodobné, že se zapojil do činnosti některého z literárních spolků (tzv. *sodalitas litteraria*). Pro mladé latinsky píšící básníky a studenty a absolventy bakalářských studií to bylo tehdy typické.

16 Viz *Enchiridion*, cit. vyd., sv. 2, str. 378.

17 O tom bude pojednáno dále v textu.

V roce 1577 byl povolán jako nižší český písař do královského města Jihlava na místo Matěje Řihovic(*Gregorius*) z Tulechova, rodáka ze Sedlčan.¹⁸

Ve své práci a zastávání povinností městského písaře se výborně osvědčil, takže již o pět let později (Jen pro zajímavost je možné se zmínit o tom, že v téže době byl po náhlém úmrtí Hynkova přítele Bernarda Sturmia ustanoven jako hlavní německý písař Johann Kergelius, rovněž latinsky píšící básník a literát.) byl již instalován na místo hlavního českého písaře v Jihlavě.

Jeho všestranné působení v oblasti městské správy, veřejného práva, jakož i latinského básnictví bylo náležitě oceněno 23. května 1591, kdy byl majestátem císaře Rudolfa II. povýšen do šlechtického stavu s právem používat erbovní znamení¹⁹ a šlechtický přídomek „z Velínova“.

V devadesátých letech mimo jiné začal působit také ve skupině tzv. „*Schulherren*“ („školních otců“), tj. vážených a učených mužů, jejichž úkolem bylo provádět jakousi inspekci provozu vyšší latinské městské školy v Jihlavě, zejména z hlediska vnitřního chodu a organizace i vnějších vztahů. Právě této skutečnosti využil Hynkův přítel Karel st. ze Žerotína k žádosti o jistý dohled a působení na výchovu a vzdělání jeho mladého chráněnce Zdeňka Brtnického z Valdštejna.²⁰ Jan Hynek z Velínova působil v tomto inspekčním

18 Tento vysoce vzdělaný doktor práv, absolvent řady zahraničních univerzit, působil v Jihlavě pouhé tři roky. Pak byl povolán na místo kancléře Starého Města pražského. (Pisková, R.: cit. dílo, str. 279.)

19 Základní popis Hynkova erbu: „Polcený štít. V pravé zlaté polovině 3 šikmá černá břevna. V levé stříbrné polovině půl červené orlice od středu. Nad štítem otevřená přilbice s korunou. V klenotu dělené rozkřídlené orlí perutě: vpravo stříbročervená, vlevo zlatočerná. Přikryvadla vpravo stříbročervená, vlevo zlatočerná.“ Viz *Vlastivědný sborník Vysočiny*, cit. vyd., str. 102.

20 Viz Hemelík, M.: *Zdeňk Brtnický z Valdštejna (Portrét renesančního šlechtice a vzdělance)*, ed. řada IGLAVIA DOCTA, sv. 6, VŠPJ, Jihlava 2014, str. 20.

orgánu spolu s Hansem Leupoldem²¹, Paulem Haidlerem²² a Augustinem Lidlem.²³

Ve stejné době je také stále častěji jmenován zástupcem královského města Jihlava na jednáních moravského zemského sněmu, která se konala v Olomouci a Brně.

V roce 1608, kdy se odehrával vyostřený konflikt mezi císařem Rudolfem II. a jeho bratrem, habsburským arciknížetem Matyášem, který zvolil za východisko svého tažení za českou korunou právě Jihlavu, se Jan Hynek z Velínova jednoznačně postavil na stranu Matyášovu stejně jako jeho kolega v úřadě Martin Leupold z Löwenthalu.

I na základě toho pak zastupoval zájmy královského města v delegaci vyslané na jednání zemského sněmu v Brně, kde moravští stavové 25. srpna 1608 holdovali novému českému králi Matyáši.²⁴ Zřejmě se v těchto diplomatických misích uměl velice dobře pohybovat a orientovat.

V roce 1612 byl stejně tak členem doprovodu mladého Jetřicha ze Žerotína na jeho cestě k falckému kurfiřtu Fridrichovi, pozdějšímu českému „zimnímu králi“.²⁵

V pohnutých časech českého a moravského stavovského povstání, které nastaly po pražské defenestraci císařských místodržících Viléma Slavaty z Chlumu a Jaroslava Bořity z Martinic (23. května 1618), se Jan Hynek z Velínova navzdory svému poměrně

21 To byl otec pozdějšího Hynkova spolupracovníka, jihlavského německého městského písaře a slavného kronikáře Martina Leupolda z Löwenthalu. (Viz Pisková, R.: cit. dílo, str. 279.)

22 Paul ml. Haidler (1542-1614) pocházel z významného jihlavského měšťanského rodu a 41 let byl členem jihlavské městské rady. (Údaje jsou dostupné z: <http://encyklopedie.brna.cz/home-mmj/>.)

23 Viz Wallner, cit. dílo, str. 14-15.

24 Pisková, R.: cit. dílo, str. 254.

25 Marek, F.: cit. dílo, str. 26.

vysokému věku (pomalu se naplňovalo sedmé desetiletí jeho života) aktivně zapojil do protihabsburského odboje.

10. května 1619 byl zvolen jako jeden ze zástupců měšťanského stavu do revolučního direktoria moravských stavů. Působil zde až do srpna téhož roku, kdy pro pokročilý věk a nedobré zdraví požádal o uvolnění.

Klidné a pokojné stáří ho však v žádném případě nečekalo. Prudký spád historických událostí mu naopak připravil těžké životní zkoušky.

Nedlouho po nešťastné bitvě na Bílé hoře (8. listopadu 1620), ve které stavovská vojska utrpěla drtivou porážku, se stal Jan Hynek z Velínova objektem perzekucí. Na podzim roku 1621 byl zatčen a uvězněn ve vězení pod jihlavskou radnicí. Později pak byl převezen do vězení v brněnském Špilberku.

Od července do listopadu 1622 probíhal soud s rebely. Podle rozsudku byl Jan Hynek z Velínova odsouzen k trestu smrti stětím a měla mu též být useknuta pravá ruka. Zanedlouho potom byl na základě ponížené žádosti a přímluv významných osobností (zejména Karla st. ze Žerotína) omilostněn a trest mu byl změněn na dvouměsíční žalář a ztrátu poloviny majetku.

Velkou potupu a těžký brněnský žalář pan Hynek obtížně snášel. Vyčerpán vším utrpením a pokročilým věkem umírá v Jihlavě 28. října 1623.²⁶

I tento stručný přehled života Jana Hynka z Velínova demonstruje poměrně zřetelně pohnuté osudy tohoto učeného muže. Zvláště závěr jeho života spojený s převratnými událostmi českých a moravských dějin z počátku 17. století má velice smutné rozměry.

V poměrně vysokém věku musel vrchní jihlavský městský písař snášet značné osobní ponížení a tělesné utrpení, které bylo nakonec zmírněno jen díky jeho ochotě podřídit se a na základě přímluv a osobního nasazení jeho šlechtických přátel.

Je ovšem pravdou, že pro ty osobnosti českého a moravského veřejného života (zvláště pro ty, které byly na pomyslných vrcholech společenské hierarchie), jež se v důsledku své konfesijní orientace a vlasteneckého cítění postavily na odpor císařské moci a vlně násilné rekatolizace, byl tento osud typický, přirozeně pokud záhy neemigrovaly a nenalezly útočiště v protestantsky orientovaném zahraničí.

Ostatně svědčí o tom nejen konec života českého městského písaře Jana Hynka z Velínova (či německého písaře Martina Leupolda z Löwenthalu), ale i životní osudy několika dalších renesančních osobností (Zdeněk Brtnický z Valdštejna aj.), které byly představeny v ediční řadě IGLAVIA DOCTA.

II. Jan Hynek z Velínova – český městský písař královského města Jihlava

Jak bylo uvedeno, byl bakalář Jan Hynek povolán v roce 1577 do městské kanceláře královského města Jihlava jako nižší český písař. V roce 1582 byl povýšen na vrchního (hlavního) českého městského písaře.

Jihlavská městská kancelář v té době již zaměstnávala celkem tři písaře: německého, českého a ještě jednoho německého pro záležitosti přilehlého jihlavského venkova.²⁷ (Později, zvláště v některých letech, se kvůli narůstající agendě počet písařů dokonce zdvojnásobil. Na počátku 17. století registrovali v městské kanceláři v meziročním období až 600 spisů.²⁸) Kromě nich pracovali v městské kanceláři také pomocní písaři.

Hlavní městský písař (*syndicus, protonotarius*)²⁹ patřil k rozhodujícím úředníkům městské správy. Ze své činnosti byl odpovědný městské radě, proto také při instalaci do své funkce skládal přísahu nejen Bohu, ale sliboval též věrnost a poslušnost městské radě a panu purkmistrovi. Svě úřední povinnosti měl vykonávat co nejpečlivěji a s plnou mlčenlivostí.

Z těchto důvodů bylo přirozené, že na takto odpovědné místo a funkci byli vybíráni vysoce vzdělaní a mravně způsobilí muži, kteří své vzdělání často získali i na několika zahraničních vysokých učeních, kromě mateřské řeči ovládali několik jazyků a především se velice dobře orientovali v nejrůznějších složitých,

27 Pisková, R.: cit. dílo, str. 278.

28 Tamtéž, str. 280.

29 Kvůli těmto latinským termínům se můžeme v literatuře setkat také s tím, že Jan Hynek bývá označován jako městský syndikus či notář.

ba zapeklitých otázkách městského a veřejného práva.³⁰

S touto vysokou kvalifikací pak mohli být městskou radou využíváni i k jiným účelům, než byla vlastní úřednická činnost a písařská práce. Nebylo nic neobvyklého na tom, že zastupovali své město či městskou radu na mnoha různých oficiálních jednáních – zejména na jednáních zemského sněmu, v různých diplomatických misích atd.³¹(Rozumí se jaksí samo sebou, že ještě častěji vedli jednání neoficiální a neformální.)

Jan Hynek všechny nároky kladené na městského písaře velice dobře splňoval. Navíc za dlouhá desetiletí služby v jihlavské městské kanceláři získal neobyčejně rozsáhlé zkušenosti a přehled.

Ostatně o jeho vysokých kvalitách svědčí i skutečnost, že už v roce 1582 se stává hlavním městským písařem a tuto pozici zastává pak dlouhá desetiletí. V jihlavském archivu jsou (kromě jiných cenných archiválií) uloženy autentické zápisy Jana Hynka z Velínova například v tzv. kopiáři z let 1596 – 1603. Tak je možné se seznámit s povahou rukopisů tohoto městského písaře i s jeho způsobem vyhotovení zápisů.³²

(Jen jako zajímavou ilustraci poznamenejme, že jeho zápisy jsou plně oprav, vpisků a marginálních poznámek. Je to jeden z jejich typických znaků, podle kterého lze dobře Hynkovy zápisy identifikovat.)

30 „Jihlavští radní, z nichž leckterý se také v latině nedal zahanbit, pečlivě vybírali svoje zaměstnance. Vyžadovali si reference z univerzit, měli i zprávy o vhodných osobách z jednání v různých místech. A kde tušili nespornou kvalitu, tam jednali velice vehementně a dokázali třeba i přeplácat různými sliby materiálních výhod.“ (Křesadlo, J.: *Kapitoly z historie Jihlavy*, Jihlava 1992, str. 91.)

31 K tomu srov. Pisková, R.: cit. dílo, str. 278-279.

32 Díky laskavosti pracovníka SOkA v Jihlavě dr. V. Svěráka měl autor možnost prohlédnout si tyto autentické Hynkovy záznamy, které jsou v jihlavském archivu pečlivě uloženy.

Pro zajímavost uvedme jména jihlavských městských písařů z 16. a počátku 17. století, která se dochovala v archivních pramenech:³³

Němečtí písaři:

Andreas Zauner (v úřadě v letech 1513-1539);
Leonard Trenckher (v úřadě v letech 1539-1572);
Bernhard Sturmius (v úřadě v letech 1573-1582);
Johann Kergelius (v úřadě v letech 1582-1601);
Martin Leupold z Löwenthalu (v úřadě v letech 1601-1621).

Čeští písaři:

Vavřinec Reindler (v úřadě 1554-1574);
Matěj Řihovic z Tulechova (v úřadě 1574-1577);
Jan Hynek z Velínova (jako nižší písař v úřadě 1577-1582, jako hlavní písař 1582-1621);
Jiří Menšík (jako nižší písař v úřadě 1611-1621).

O významném postavení městských písařů svědčí rovněž výše jejich odměňování. Například v roce 1596 činila odměna Jana Hynka z Velínova za jeho služby městu Jihlava, respektive městské kanceláři, celkem 140 kop míšeňských grošů. (Pro srovnání uvedme odměny dalších osob: vrchní německý písař Kergelius získal odměnu ve výši 120 kop grošů, městský „*physicus*“ (lékař) dr. Weismann odměnu 100 kop, druhý německý kazatel farního kostela 150 kop grošů.³⁴)

Přirozeně, že kromě toho měli městští písaři k dispozici rovněž další benefity – byt, otop, oblečení, různé naturálie. To

33 Pisková, R.: cit. dílo, str. 279.

34 Wallner, J.: cit. dílo, str. 20.

jim umožňovalo, aby zaujímali v měšťanské hierarchii poměrně významné postavení a vstupovali do manželského svazku s dcerami z bohatých měšťanských rodin, či se popřípadě ucházeli o udělení šlechtického titulu a erbovního znamení. V případě Jana Hynka se tak stalo, jak bylo uvedeno, císařským majestátem v květnu roku 1591.

Pro dokreslení situace, že právě na základě svého prestižního postavení a poměrně vysokých osobních příjmů patřili městští písaři k zámožnějším obyvatelům Jihlavy, je možné uvést zprávu o změně majetkových poměrů Jana Hynka z Velínova. O narůstání jeho osobního majetku svědčí zápis v *Moravských zemských deskách*³⁵, ve kterém je uvedeno:

„Léta Páně 1600, ve čtvrtěk před narozením Panny Marie na zámku v Novém Městě námi, Vilímem Dubským z Třebomyslic a na Novém Městě, Vilímem Munků z Ejvančic a na Moravci, stala se smlouva trhová dobrovolná, celá a dokonalá mezi Bernartem Srnou, dvořákem svobodným jeclovským z jedné a slovuťným pánem Janem Hynkem z Velínova, měšťténinem města Jihlavy, strany druhé, a to taková, že jest týž Bernart Srna panu Janu Hynkovi a budoucím jeho potomkům prodal a mocí smlouvy tyto prodává ku pravému jeho jmění a dědičnému držení a užívání statek a dědictví své vlastní, žádnému v ničemž nezavadnej sám od sebe a potomků svých, dvůr svuoj ve vsi Jeclově s loukami, s lesy a s zahradami, s řekou i se vším příslušenstvím, což k tomu dvoru, a jak v mezích svých jest, od starodávna náleží, tak jakž toho sám po předcích svých v držení a užívání byl, nic tu sobě a budoucím svým nepozuostavujíc, než to všechno témuž panu Janovi Hynkovi z Velínova, měšťténínu města Jihlavy, prodává a odevzdává za summu tři tisíce puol třetího sta zlatejch, za jeden zlatý třiceti grošuj alb. a za jeden groš sedm peněz bílých počítajíc, kterýžto jest týž pan Jan Hynek témuž Bernartovi hned hotovými penězi zaplatil.“

35 *Moravské zemské desky* III., 1567-1641, kraj Brněnský, ed. M. Rohlík, SPN Praha 1957, str. 330.

Nutno podotknout, že přes své jinak dobré materiální postavení Jan Hynek tak velkou sumou v hotovosti nedisponoval. Od jihlavského purkmistra a městské rady si proto vypůjčil částku 1250 kop míšeňských grošů. V listopadu 1602 se pan Hynek k tomuto dluhu písemně přiznal s tím, že jej bude splácet každoročně ke dni sv. Václava částkou 120 kop míšeňských grošů. Přirozeně, že povinnost splácet dluh by případně přešla i na jeho dědice.³⁶

Podle dochovaných záznamů ze zasedání zemského sněmu byla Janu Hynkovi vyměřena obecná berně (daň) z jeclovského dvora ve výši 6 zlatých 29 grošů, 62 kop snopů zimního obilí a 46 kop snopů jarního obilí.³⁷

Bohužel, jak se později v souvislosti s potrestáním představitelů stavovského povstání na Moravě ukázalo, tento dvůr dlouho v majetku Jana Hynka z Velínova a jeho potomků nezůstal. Jeclovský dvůr propadl konfiskaci a kardinál Dietrichštejn ho věnoval jezuitům.³⁸ (Podle jiných pramenů tento dvůr koupil v roce 1626 pro jezuity hrabě Althan.³⁹)

Jak jsme se již zmínili, Jan Hynek z Velínova byl z titulu svého úřadu hlavního městského písaře také zařazen v osmdesátých letech 16. století mezi tzv. „školní otce“ (*Schulherren*). Nejenže plnil svou úlohu jakéhosi „inspektora“ jistě zodpovědně a uvážlivě, ale dokonce chtěl a zavázal se podporovat školní instituci i finančně (podobně jako mnozí další, např. Zdeněk Brtnický z Valdštejna).

36 Viz Svěrák, V.: Svobodný dvůr v Jeclově na počátku 17. století a jeho majitel Jan Hynek z Velínova, in: *Loucký zpravodaj* 3/2002, str. 15-16.

37 Tamtéž, str. 16. V listinách rajhradských benediktinů se dochoval zápis o tom, že na základě výměru stanoveného na sněmovním jednání „Jan Hynek z Velínova, na svobodném dvoře v Jeclově, posílá zemským výběřčím v brněnském kraji pro daň svolenou při obecném sjezdu v městě Brně 7. srpna 1619 celkem tři zlaté a 15 bílých grošů. Jihlava 28. září 1619.“ Dostupné z: <http://monasterium.net/mom/CZ-MZA/E06/449/charter>.

38 Svěrák, V.: cit. dílo, str. 16.

39 Marek, F.: cit. dílo, str. 30.

Ve vlastnoručně sepsaném listě z 28. září 1620 stvrzuje, že „Jan Hynek z Velínova a na svobodném dvoře Jeclově vyznává dluh pravý ke zdejší škole latinské k alimentaci 300 zlatých moravského čísla.“⁴⁰

Tento dluh už ovšem nebyl sám schopen splatit, byť to bylo způsobeno neobyčejně rychlým spádem historických událostí a nešťastnými osudovými peripetemi, a nikoli jeho případnou neochotou či nevůlí.

III. Jan Hynek z Velínova – moravský politik

Do vrcholných oblastí stavovské politiky vstoupil Jan Hynek z Velínova na základě pověření jihlavské městské rady, aby zastupoval její zájmy zejména na moravských zemských sněmech. (Jedním z podstatných důvodů jeho volby byla skutečnost, že jednacím jazykem moravských zemských sněmů byla čeština.)

Jeho schopnosti, znalosti, ale také uvážlivost a politický přehled ho pak předurčily k tomu, aby i na těchto stavovských jednáních zaujímal významné místo a byl pověřován důležitými úkoly.

Již v letech 1593-1594 se účastnil jako zástupce královského města jednání, na kterých měli být zvoleni vyslanci na generální stavovský sněm v Praze svolaný kvůli organizaci obrany proti sílícímu tureckému nebezpečí.⁴¹

V roce 1608, kdy propukla v českém království velická politická krize v souvislosti se sporem císaře Rudolfa II. s jeho bratrem arciknížetem Matyášem, se Jan Hynek z Velínova účastnil jednání zemského sněmu v Olomouci.

Spolu s dalšími účastníky se jednoznačně přiklonil na stranu Matyáše a byl, jak jsme již připomněli, zvolen jako člen delegace, která byla vyslána, aby holdovala českému králi a budoucímu císaři Matyášovi na srpnovém sněmu v Brně.⁴² To vše jistě byly významné skutečnosti, avšak to nejdůležitější posláni teprve na pana Hynka čekalo v nedaleké budoucnosti.

Celé politické angažmá vrchního městského písaře Jana Hynka z Velínova v jistém smyslu vyvrcholilo v osudných chvílích stavovského odboje českých a moravských stavů proti Habsburkům

41 Viz Marek, F.: cit. dílo, str. 25.

42 Tamtéž. A k tomu srov. Pisková, R.: cit. dílo, str. 254.

v letech 1618 – 1620.⁴³

Již v období, které odboji předcházelo, hájil spolu s ostatními městskými vyslanci na zemských sněmech práva měst a reformace proti šlechtě a náporu katolictví.⁴⁴

Pro svou politickou a diplomatickou zkušenost a velké znalosti z oblasti veřejného práva byl pak vybrán jako zástupce měšťanského stavu do stavovského direktoria, zvoleného 10. května 1619 na zemském sněmu v Brně, původně svolaném novým českým králem Ferdinandem II. (který se ho ovšem již nezúčastnil).⁴⁵

(Do té doby spravovalo Markrabství moravské šest nejvyšších úředníků: zemský hejtman (*capitaneus moraviae*) – nejvyšší zemský úředník, královský místodržící a vůdce stavů; nejvyšší komorník (*camerarius*) – nejvýznamnější zemský úředník, konající dozor nad zemskými deskami; nejvyšší sudí (*supremus cudarius*) – řídil jednání vyššího zemského soudu; hofrychtěř neboli

43 Je pozoruhodné, jak jsou právě touto nejdůležitější událostí dějin českého a moravského raného novověku propojeny osudy několika osobností, které byly postupně představeny v ediční řadě IGLAVIA DOCTA a jsou určitým způsobem spojeny s jihlavskou vyšší latinskou humanistickou školou – Jan Campanus Vodňanský, Zdeněk Brtnický z Valdštejna, Jan Hynek z Velínova!

44 Hoffmann, F.: *Listy a obrazy z minulosti Jihlavy*, Jihlava 1999, str. 133.

45 Dvořák, R.: *Dějiny Markrabství moravského*, 1906, přetisk, Patria Brno, nedat., str. 256 a násl. Sněm byl zahájen 4. května 1619. 9. května 1619 na něm promluvil předseda českého sboru direktorů Václav Vilém z Roupova a vyzval představitele moravských stavů, aby přistoupili ke konfederaci. Je potřebné připomenout, že na předchozích sněmech (v červnu a srpnu 1618) se moravští stavové odmítli k povstání připojit, a dokonce povolili císařským vojskům volný průchod územím Moravy. Velký vliv v tomto směru uplatnil Karel st. ze Žerotína. V dané chvíli byla už naopak situace nazrála k tomu, aby představitelé moravských stavů výzvy Václava Viléma z Roupova vyslyšeli. Stalo se tak a moravští stavové si zvolili podobnou vládu jako stavové čeští. 11. května 1619 pak písemně oznámili českému direktoriu, že Morava přistupuje k povstání. (Viz Kameníček, F.: *Zemské sněmy a sjezdy moravské*, díl II, Brno 1902, str. 505 a násl.) Ještě předtím učinili samotní Jihlavští zjevně vstřícný krok k povstalým českým stavům. 7. dubna 1619 poslali k městu Čáslav 15 mušketýrů a 4 jezdce, kteří byli určeni jako vojenský kontingent za české statky. (Hoffmann, F.: cit. dílo, str. 136.)

dvorský sudí – předsedal manskému soudu; nejvyšší podkomoří (*subcamerarius*) – náměstek nejvyššího komorníka; a nejvyšší písař (*protonotarius supremus*) – obstarával všechny sněmovní i soudní písemnosti. Ale největší moc v zemi už delší dobu patřila stavům. Na Moravě existovaly čtyři stavy: panský, prelátský, rytířský stav a stav královských měst. Jejich zástupci se scházeli na zemských sněmech, kde byli rozděleni do tří kurií: panské, rytířské a spojené kurie prelátů a královských měst. Zemský sněm byl nejvyšším moravským zákonodárným sborem.)

Direktorium, které spravovalo moravské země až do prosince 1619, kdy moravští stavové vzdali hold „zimnímu králi“ Friedrichovi a správu moravských zemí převzal hejtman Ladislav Velen ze Žerotína, mělo celkem 29 členů – 12 pánů, 12 rytířů a 5 měšťanů.⁴⁶ Pro zajímavost uveďme složení tohoto direktoria:⁴⁷

Za zástupce tzv. „panského stavu“ byli do moravského direktoria vybráni následující šlechtici:

Pertold Bohobud z Lipého a na Moravském Krumlově, nejvyšší maršálek Českého království, předseda direktoria;

Vilém z Roupova a na znojenském hradě a Kyjovicích, nejvyšší komorník Markrabství moravského;

Jiří Bruntálský z Vrbna a na Helfštejně a Kvasicích;

Kryštof z Říčan na Budiškovcích a Červeném Hrádku;

Rudolf Šlejnic ze Šlejnic a na Novém Meziříčku;

46 V některých titulech odborné literatury se setkáme s tím, že direktorium mělo mít třicet členů (o jednoho zástupce městského stavu navíc) – tak uvádí například historik A. Gindely. Viz Kameníček, F.: cit. dílo, str. 506.

47 *Povstání na Moravě v roce 1619. Z korespondence moravských stavů.*, ed. L. Urbánková, Archivní správa ministerstva vnitra ČSR, TEPS 1979, str. 20.

Albrecht Sedlnický z Choltic a na Čechách pod Kosířem;

Zdeněk Brtnický z Valdštejna na Brtnici, Sádku, Heralticích a Moravských Budějovicích;

Fridrich z Kounic na Slavkově a hradě Lomnici;

Jindřich Václav z Thurnu z Valessasyny, svobodný pán v Krejcu, na hradě Letovicích, Borotíně a Letonicích;

Jan Bernhart z Kunovic na Ostroze, Louce, Kunovicích a Hluku;

Jindřich Zahrádecký ze Zahrádek na Jemnici, Višňovém, Krhově a Hobzí;

Václav Volle z Modřelic na Hranicích a Drahotuších.

(Plat těchto pánů činil 160 zlatých.⁴⁸⁾)

Za zástupce „rytířského stavu“ byli vybráni:

Jan Čejka z Olbramovic na Nových Syrovicích a Bystřici, nejvyšší písař Markrabství moravského;

Hanuš Petřvaldský z Petřvaldu na hradě Goldštejně;

Kryštof Blekta z Outěchovic a na Vranově;

Viktorín Žernovský z Žernoví;

Kryštof Ulersdorfer z Němčího a na Žeranovicích;

Václav Bítovský z Bítova a na Bystřici pod Hostýnem;

Hanuš Ludvík Krokvicar z Nové Vsi na Písečné a Slavičíně;

Jiří Zahraděcký ze Zahrádek na Oujezdci a Hrotovicích, sudí práva menšího;

Jan Skrbenský z Hříště na Fulnece a Dřevohosticích, sudí práva menšího;

Vilém Munka z Ivančic na Moravci, Radlanech a Novém Ořechovém;

Pavel Wolbram ze Štětkře a na Fryšperce, zemský purkrabí moravský;

Jindřich Vodický z Jemník.

(Plat rytířů činil 120 zlatých.⁴⁹)

Tzv. „měšťanský stav“ zastupovali:

Václav Lužický (za město Olomouc);

Eliáš Netolička (za město Brno);

Fridrich Meynrot (za město Znojmo);

Jan Hynek z Velínova (za město Jihlava);

Fridrich Mužík (za město Uherské Hradiště).

(Plat zástupců měst činil 55 zlatých.⁵⁰)

Na základě všeobecné vážnosti, kterou Jan Hynek požíval, a pro své zkušenosti a schopnost diplomatického jednání byl jedním z komisařů vyslaných direktoriem jako poselství k uherským stavům. Dochoval se záznam „z direkti zemské“ z 10. července

49 Kameníček, F.: cit. dílo, str. 507.

50 Tamtéž.

1619, podle kterého bylo „panu Hynconiusovi“ jako komisaři vyplaceno na zálohách 12 zlatých.⁵¹

Je třeba si ovšem uvědomit, že hlavní jihlavský český městský písař byl v té době již mužem pokročilého věku, neboť se mu blížila sedmdesátka. Proto sám požádal po tříměsíčním působení v direktoriu o propuštění.

Stavovské direktorium také dopisem ze srpna 1619 oznámilo městské radě a purkmistru královského města Jihlava, že Jana Hynka z Velínova propouští „pro sešlost věku a nedostatek zdraví“ ze svých služeb a vyžaduje si jako jeho nástupce druhého českého městského písaře Jiřího Menšíka.⁵²

Tím se v podstatě ukončila politická kariéra pána z Velínova. Avšak její důsledky byly kruté. Už počátkem dubna roku 1621 byla rozpuštěna jihlavská městská rada. V červenci téhož roku již byla vídeňským císařským dvorem sestavována vyšetřovací komise na čele s kardinálem Františkem z Dietrichštejna.⁵³ V podzimních měsících pak začalo na Moravě velké zatýkání.

51 *Povstání na Moravě v roce 1619. Z korespondence moravských stavů.*, ed. L. Urbánková, Archivní správa ministerstva vnitra ČSR, TEPs 1979, str. 181.

52 Viz Svěrák, V.: cit. dílo, str. 16; popřípadě *Povstání na Moravě v roce 1619. Z korespondence moravských stavů.*, cit. vydání, str. 257.

53 Tento prelát byl už v březnu roku 1621 pověřen císařem Ferdinandem II. správou Markrabství moravského (pro jeho pozici se vžil označení „gubernátor“). (SÚA, 17/2, Morava, inv. č. 6141.) Ostatně kardinál a jeho podřízení již 7. března 1621 vydali první rozsáhlý jmenný seznam obviněných osob. Obsahoval jména direktorů, defensorů, krajských hejtmanů, přísedících zemského soudu atd. (MZA Brno, G 13, *Sbírka Německého historického spolku*, inv. č. 347, opis z 2. pol. 17. století.)

V Jihlavě byli zatčeni a uvězněni ve vězení pod radnicí dva členové direktoria, písaři Jan Hynek z Velínova a Jiří Menšík, a jeden člen tzv. sboru defensorů, písař Martin Leupold z Löwenthalu.⁵⁴ (Tento jihlavský městský písař byl zvolen do sboru 20 tzv. defensorů⁵⁵ na sněmu 9. prosince 1619. Zastupoval městský stav spolu s Vilémem Lerssmocherem z Olomouce, Eliášem Netoličkou z Brna a Tobiášem Rajmundem ze Znojma.⁵⁶)

Pro staříckého Jana Hynka bylo věznění velice špatné snesitelné. Na přímlovu lékaře Aldobrandiho, který byl ve službách kardinála Dietrichštejna, byla jeho vazba zmírněna.⁵⁷ Posléze byli vězni převezeni do Brna na Špilberk, kde měli být podrobeni výslechům a právu útrpnému.

Nicméně již nedlouho po porážce vojska vzbouřených českých a moravských stavů v bitvě na Bílé hoře se konaly na císařském dvoře ve Vídni porady těch, kteří měli organizovat potrestání představitelů rebelujících stavů. Výsledkem těchto porad bylo rozhodnutí z února 1621, podle kterého měli být rozhodující

54 Pisková, R.: cit. dílo, str. 338. Martin Leupold z Löwenthalu byl také autorem nejznámější jihlavské kroniky *Kronika královského města Jihlavy 1402-1607*. Viz vydání Leupold von Löwenthal Martin, *Chronik der königlichen Stadt Iglau (1402-1607 (recte 1607))*, ed. Christian d'Elvert, Brünn 1861. Pocházel z velice staré jihlavské rodiny doložené již k roku 1404. Mezi jeho předky (i následovníky), kteří většinou byli soukeníky, nalezneme celou řadu významných jihlavských osobností – purkmistrů, městských radních, rychtářů, písařů atd. Údaje dostupné z: <http://encyklopedie.brna.cz/home-mmj/>.

55 Defensorský úřad se objevuje v českých a moravských zemích v poslední čtvrtině 16. století jako instituce obránců víry, nicméně později, zvláště v souvislosti se vznikem České konfederace v červenci 1619, nabývá silně politického charakteru. Defensoři měli vystupovat jako rozhodčí v konfesijních sporech, měli i určitý dohled nad stavem vojenské připravenosti a jejího finančního zajištění. Každá země (Čechy, Morava, Slezsko, obě Lužice) sice měla svůj vlastní defensorský sbor, nicméně defensoři mohli vytvořit i centrální defensorský sbor pro celou konfederaci. (Blíže viz Adamová, K.: *První česká federativní ústava z roku 1619*, A. Čeněk, Plzeň – Praha 2009, str. 21 a násl.)

56 Viz Kameníček, F.: cit. dílo, str. 521.

57 Marek, F.: cit. dílo, str. 29.

představitelé rebelie exemplárně ztrestáni ponejvíce na hrdle a ztrátou majetku.

Mnozí z moravských šlechticů v té době ovšem usilovali o to, aby přesto přesvědčili císaře Ferdinanda II. o své loajalitě a zmírnili tak možné tresty. Jejich delegace dokonce v polovině ledna 1621 dosáhla u císaře audience a apelovala na jeho křesťanské cítění a milosrdenství. Nebylo to ovšem mnoho platné.

Soudní proces, který probíhal nejprve v Olomouci a posléze v Brně, začal 5. července 1622 a táhl se řadu měsíců. Definitivní ortel byl vynesen na brněnské radnici 3. listopadu 1622. Padla celá řada hrdelních trestů a trestů v podobě ztráty majetku. I jhlavští písaři měli být ztrestáni nesmírně krutě: Martinu Leupoldovi z Löwenthalu měla být na popravišti sražena hlava. Jan Hynek z Velínova byl odsouzen rovněž k hrdelnímu trestu – měl být sťat, a ještě předtím mu měla být utřata pravá ruka.⁵⁸

Zanedlouho potom (9. nebo 19. listopadu 1622 – datace této události se v odborné literatuře různí) byl v Brně kardinálem Dietrichštejnem vyhlášen císařský generální pardon. To by byla velice příznivá okolnost, avšak problém byl v tom, že se tento pardon netýkal členů tzv. direktoria a rebelů „první třídy“, neboť v jejich případech platilo, že to byli „zlí a nepokojní lidé“, kteří se dopustili „pozdvížení a protivení, prvně nikdy neslýchaného“ a „v pokutu *criminis laesae Maiestatis* upadli“, tj. „dopustili se zločinu urážky císařského majestátu“. Tito potrestaní rebelové museli proto podávat individuální žádosti o milost a císař na ně odpovídal zvláštními dekrety.

Na přimluvu přítele Karla st. ze Žerotína byly tresty pro jihlavské městské písaře zmírněny.⁵⁹ V případě pana Hynka byl trest změněn na dvouměsíční žalář a propadnutí poloviny majetku. 15. listopadu 1622 píše městský písař do Jihlavy dopis, ve kterém žádá o pomoc městskou radu, aby se ho ujali, neboť je bez prostředků,⁶⁰ a zajistili mu převoz do Jihlavy, kde si měl odpykat svůj trest.⁶¹ Věznění a utrpení se rozhodným způsobem podepsalo na zdraví jihlavského městského notáře. Za necelý rok potom Jan Hynek z Velínova umírá.

59 Neplatí to jen o zástupcích Jihlavy. Například Fridrichovi Meynrotovi ze Znojma, který byl také odsouzen k trestu smrti, byl trest zmírněn na celoroční práci v okovech, Fridrichu Mužíkovi z Uherského Hradiště byl udělen trest dvouměsíční práce v okovech a Janu Landskronskému z téhož města trest vyhnanství a čtyřletých nucených prací. (Khevenhüller, F., Ch.: *Annales Ferdinandeí*, Bd. 9, pag. 1640.)

60 Nápadně to připomíná osud jeho přítele Zdeňka Brtnického z Valdštejna. Viz Hemelík, M.: *Zdeněk Brtnický z Valdštejna (Portrét renesančního šlechtice a vzdělance)*, cit. vydání, str. 31 a násl.

61 Marek, F.: cit. dílo, str. 29.

IV. Jan Hynek z Velínova – básník, literát a vzdělanec

Podívejme se na další, neméně významnou stránku osobnosti Jana Hynka z Velínova. Vzhledem k tomu, že se při studiích na pražském vysokém učení sice věnoval především právu, ale své studijní úsilí směřoval také ke klasickým jazykům a literární oblasti, je pochopitelné, že jeho dispozice k literárním výkonům se mohla náležitě rozvinout a nakonec dosáhla poměrně vysoké úrovně. Přirozeně se jednalo zejména o latinsky psané básnické skladby většího či menšího rozsahu.

Ve vztahu k jeho básnické tvorbě je třeba zmínit se také o jedné pozoruhodné okolnosti svědčící o tom, že ony dispozice a literární sklony byly měšťanskému synu dány do vínku, jak se dnes říká – geneticky.

Jak bylo uvedeno, měl Jan Hynek bratra Jáchyma.⁶² Je zajímavou historickou souvislostí, že Jáchym Hynek získal základy svého vzdělání právě na vyšší latinské humanistické škole v Jihlavě, a to za působení rektora Eberharda. (To byl první rektor nově vzniklé školy v letech 1561 – 1572.⁶³)

Po dalších univerzitních studiích působil jako správce školy v Prostějově. V roce 1575 ukončil v Praze bakalářská studia kvestií na téma „*Ut lingua Hebraica aliis antiquitate et dignitate antecellat nec ne?*“ (Zdalíž jazyk hebrejský nad jiné vyniká starobylostí a důstojností, čili nic?)

V pozdějších letech působil v různých pedagogických funkcích zejména na Slovensku. V roce 1583 konvertoval ke katolicismu a po mnoha peripetiích složil kněžský slib. Po roce

62 K následujícímu srovnej *Enchiridion*, sv. 2, cit. vyd., str. 376 a násl.

63 Blíže k tomu viz Hemelík, M.: *Viri docti Iglavienses (Učení muži jihlavští aneb deset rektorů jihlavské latinské měšťské školy)*, ed. řada IGLAVIA DOCTA, sv. 7, VŠPJ, Jihlava 2014.

1585 působil jako příslušník premonstrátské komunity v Nové Říši na místě faráře v Mikulovicích u Znojma. Je autorem celé řady ceněných obsáhlých básnických skladeb, stejně jako drobných blahopřání, příležitostných skladeb atd.⁶⁴

Jan Hynek z Velínova se věnoval latinsky psané poezii zejména během svých studií na Karlově vysokém učení a pražského pobytu. Pravděpodobně, jak jsme se již zmínili, byl zapojen do činnosti literárního spolku (*sodalitas litteraria*). Právě z tohoto období (1574) pochází dochovaná obsáhlejší Hynkova básnická skladba „*Carmen in nuptiis ... Marci a Lidlow, S. C. M. consilarii ad appellationes, et ... virginis Apolloniae Gallin etc., scriptum a Iohanne Hynconio ... excusum Pragae in officina Georgii Melantrichi ab Aventino anno 1574.*“⁶⁵ (Báseň složená k příležitosti sňatku Marka a panny Apollonie... a vydaná pražským nakladatelem Jiřím Melantrichem z Aventina.) Jeho drobné gratulační skladby (*carmina gratulatoria*) jsou obsaženy ve sbornících sestavených při příležitosti korunovace Rudolfa II.⁶⁶

Kromě toho napsal Jan Hynek řadu menších skladeb a příspěvků do sborníků spolu s jinými autory. Například složil několik skladeb do sborníků bratra Jáchyma či svého přítele, německého jihlavského městského písaře Bernarda Sturmia.⁶⁷

64 Blíže k tomu viz *Enchiridion*, sv. 2, cit. vyd., str. 378

65 Viz tamtéž, str. 379.

66 Viz Marek, F.: cit. dílo, str. 24.

67 Přehled Hynkových příležitostných básnických skladeb viz *Enchiridion*, sv. 2, cit. vyd., str. 379.

Všechny literární vlohy a celé své vzdělání samozřejmě využíval Jan Hynek nejen při svém písařském povolání, ale i v mnoha jiných aktivitách.⁶⁸

V roce 1589 použil své jazykové a stylistické vybavenosti k tomu, aby spolu s ostatními písaři (na celkové redakci se podílel také Martin Leupold z Löwenthalu) a pomocnými písaři vyhotovil pozoruhodný rukopis určený pro potřeby jihlavské městské rady – *Právní kodex notáře Jana Hynka z Velínova*.

Jedná se o nové zpracování a nový překlad čtyř knih Horního zákoníku krále Václava II. (*Ius Montanum Regale*). Je rukopisně napsán na filigránský papír (filigránem je ježek se stvolem a květinou) písmem bastardou a novogotickou kurzívou, s jednoduchými barevnými iniciálami. Na 213 stranách je zrcadlově vlevo umístěn text latinský, vpravo německý a dole pod nimi přes celou dvoustranu text český. Rukopis je svázan v původní ozdobné kožené vazbě s bronzovým kováním.⁶⁹

Tento vzácný svazek byl původně uložen v Moravském zemském archivu v Brně. V současnosti však oprávněně nalézá svůj azyl tam, kde vznikl – v Jihlavě.

Svazek rukopisu *Právního kodexu* však nebyl jediným počinem pana Hynka. V roce 1595 vydal mapu Moravy od Pavla Fabricia *Marchionatus Moraviae* (Markrabství moravské). Tento

68 „I když nám dnes spojení kanceláře s literaturou, ba dokonce s básnictvím, nepřipadá příliš přirozené, u městských notářů 16. století to nebylo nic překvapivého. Básnili v elegantně kroužených humanistických strofách Jan Hynek, Jan Kergelius i Bernard Sturm.“ (Křesadlo, J.: cit. dílo, str. 91.)

69 Viz Hoffmann, F.: *Soupis rukopisů Státního okresního archivu Jihlava*, OU, SOKA, AV ČR, Jihlava 2001, str. 16-17. Díky vstřícnosti pracovníka archivu dr. Svěráka mohl se autor seznámit s tímto vzácným dokladem písařské práce Jana Hynka z Velínova.

ojedinělý kartografický počín se stal unikátní tím, že se jedná o nejstarší známou mapu Markrabství moravského⁷⁰.

V tomto směru bylo velice důležité osobní přátelství Jana Hynka z Velínova se zámožným moravským hejtmanem Hynkem Brtnickým z Valdštejna, který celý náklad na vydání mapy financoval. Pan Hynek z Velínova se mu mimo jiné odvděčil latinským věnováním tomu, „*cuius liberalitate haec tabula in lucem prodiit*“⁷¹ (jehož štědrostí tato mapa spatřila světlo světa), a básnickou dedikací.⁷²

70 Bylo to ovšem již třetí vydání této mapy. První vydání pochází z roku 1575. Viz Marek, F.: cit. dílo, str. 26.

71 Tamtéž.

72 Viz *Enchiridion*, sv. 2, cit. vyd., str. 379.

Závěr

Vrchní městský písař český královského města Jihlava Jan Hynek z Velínova bezpochyby patřil a v našich očích stále patří mezi nejvýraznější postavy konce „zlatého jihlavského století“.

V předchozích kapitolkách jsme se snažili alespoň stručně a přehledně naznačit, v čem spočívá význam a pozoruhodnost této postavy a rovněž na jakých informacích, archivních materiálech a dobových zprávách se tato charakteristika zakládá.

Bohužel, těch zpráv není zdaleka dostatečné množství. Mnohé důležité archivní materiály byly v průběhu staletí poničeny, poztraceny, některé zmizely zcela beze stopy.⁷³ Je třeba být vděčný za každý útržek, za každou listinu, za každý dokument, který nám umožňuje nahlédnout do minulosti.

Nicméně přesto jsme se z těch nemnoha zpráv pokusili sestavit náležitý, ale přitom stručný a přehledný „portrét“ jedné z těch neobyčejně zajímavých osobností jihlavské renesance. Snad z tohoto portrétu bude dostatečně patrné, že Jan Hynek z Velínova a na svobodném dvoře v Jeclově patřil vskutku k typickým představitelům českých a moravských renesančních vzdělaneckých kruhů, a to těm představitelům, kteří byli výrazně humanisticky orientováni.

V kulturní a politické historii královského města zanechal opravdu výraznou stopu. Jeho působení v městské kanceláři propojené

73 V této souvislosti lze uvést pozoruhodnou informaci, kterou podává dr. Svěrák z jihlavského archivu. O jednotlivých agendách jihlavské městské rady se vedly velice pečlivě účetní rejstříky. Do současnosti se jich bohužel dochovalo jen nicotné množství. Nesešly však stářím, nebyly zaneseny archivním prachem, nestaly se pokrmem nenasytých hlodavců či zdrojem hojnosti pro nenechavý archivní hmyz. To, že se nedochovaly, bylo zaviněno člověkem. A co je ještě překvapivější, že tím mužem byl jihlavský historiograf (!) Johann Heinrich Marzy (1722 – 1801). Při své práci se starými městskými dokumenty a listinami se mu zdálo, že účty a účetní rejstříky vůbec nejsou důležité, a tak je z valné části zničil!!! I s tím se můžeme setkat. (Viz Pisková, R.: cit. dílo, str. 277).

s inspekční činností ve vztahu k vyšší latinské humanistické škole a jeho nepřehlédnutelné angažmá v protihabsburské rebelii českých a moravských stavů tvoří vklad do bohaté jihlavské minulosti, který jsme chtěli alespoň tímto způsobem zachytit a připomenout.

Pokud by se jeho „portrét“ stal podnětem a inspirací k dalšímu archivnímu a historickému bádání, pak by devátý svazek ediční řady IGLAVIA DOCTA bezpochyby naplnil své poslání.

PŘÍLOHA

Pro ještě přiměřenější a plastičtější zachycení osobnosti Jana Hynka z Velínova a jakési dotvoření jeho „portrétu“ jsme se rozhodli v příloze uvést slova, která o něm napsal jeden z velkých znalců jihlavského „zlatého století“ a osudů představitelů jihlavského renesančního humanismu PhDr. František Marek.⁷⁴

Nezvolili jsme ovšem slova z jeho odborných textů, byť by jistě posloužila rovněž velice dobře, nýbrž některé pasáže z Markova historického románu *Nestačí život jeden*, věnovaného právě několika postavám a událostem z historie konce jihlavského „zlatého století“.

K citaci bylo použito následujícího vydání pořízeného zásluhou nakladatele Jakuba Novotného:

Marek, F.: *Nestačí život jeden*, Alcus, Jihlava 2010, str. 177-180 a 188 – 196. (Dodatečné poznámky vložil M. H.)

(Autor touto cestou děkuje Ing. J. Novotnému, Ph. D., za laskavé svolení k přetištění uvedených výňatků z románu F. Marka.)

74 K jeho postavě viz blíže Novotný, J., Hemelík, M.: *František Marek (Portrét českého učitele, vědce, překladatele a spisovatele)*, ed. řada IGLAVIA DOCTA, sv. 4, VŠPJ, Jihlava 2013.

„ ...

Před devátou hodinou projel jihlavskou bránou, doma se odstrojil a vzkázal na radnici, aby ho čekali purkmistr a Jan Hynek z Velínova. Není-li některý z nich přítomen, ať je ihned zpraven.

Zavřeli se v kanceláři pana Hynka, jenž byl zběhlý v otázkách práva a státní politiky. Jako přítel Karla ze Žerotína měl dobré znalosti o politice protestantských knížat a vládců Francie i Anglie.

„Čeká nás těžké rozhodování,“ odpověděl Martin Leupold na mírně ovládanou netrpělivost. „Po pravdě řečeno, někteří z pánů a rytířů již způsobili, že rozhodnutí padlo. Kdo se přidá, nevím, zvlášť o městech mi není známo zhola nic. Za dva tři dny, jak počítám, přijede Gallus, snad bude vědět víc.“

„Pověz napřed, pane Leupolde, jak to bylo přesně,“ žádal purkmistr. „Vyslovils prve strašné slovo rebelie.“

„Však se chystám říci vše po pořádku. Jak víte, pánové, na květen byl svolán sjezd evangelické obce, ale císař jej příkře zapověděl, určitě prý vinou pražské katolické strany. Mohu vám tyto události vyličit dost zevrubně, neboť jsem se ubytoval na Malé Straně v Ostružní ulici, abych viděl, kdo se pohybuje mezi Hradem a Starým Městem. Lidé tam nejvíc vědí.

Sjezd se konal v Karolínu i přes zákaz, protože na něj stavy mají právo. Ale z královských měst se dostavila jen Kutná Hora, Chrudim, Mladá Boleslav, Kouřim, Beroun a Slaný. Ani pražská města se neodvázila. Jednání bylo zprvu klidné, ale pak přicházely,

nevím odkud, poplašné zvěsti, že na Hradě byla zesílena posádka a že mají být zatčeni vůdcové naší strany. Teď už některým pánům běželo o víc než o Majestát.

Druhého dne se hlavní sešli v domě Albrechta Smiřického na malostranském rynku. Tam se na něčem dohodli, co hned nazítří uvedli ve skutek. Šlo jim asi o to, postavit druhé před hotovou věc a vyloučit možnost jednání s Vídní. K deváté táhl na Hrad ozbrojený průvod, na sto padesát osob.

Šel jsem s nimi a pozoroval zpozzdálí, co se bude dít, neboť o výsledku porady v domě Smiřického jsem neměl vědomost. Stráž nebránila průvodu vejít na nádvoří. Tam se pomodlili, krátce se ještě poradili a odebrali se do české kanceláře v druhém poschodí.

Další průběh událostí jsem sice neviděl, ale vím dost od tří svědků, s nimiž jsem mluvil s každým zvlášť. Z místodržících byli přítomni jen čtyři: nový karlstějnský purkrabí Jaroslav Bořita z Martinic, hlava královské komory Vilém Slavata z Chlumu, nejvyšší purkrabí Adam ze Šternberka a johanitský převor Děpold z Lobkovic. Stavové je vyzvali, aby se vyjádřili, zda měli účast na tom vídeňském zákazu. Šternberk prohlásil, že nikoliv. I obvinili Slavatu a Martinice, že jsou nepřátelé vlasti, a Václav z Roupova zvolal: Jest již čas, abychom s nimi udělali konec! Šternberk a Lobkovic, kteří patří mezi mírné, byli vyvedeni.“

Pan Hynek povstal a přinesl ze skříně jalovcovou pálenici. Věřil, že doušek prospívá zdraví, nohám i hlavě. Byl si nejvíc vědom dosahu věci a nedobře se mu poslouchalo bez pohybu a posílení.

„Potom hrabě Thurn popadl Slavatu za ruku, zároveň Voldřich Vchynský se zmocnil Martinice. Ostatní většinou mysleli, že ti dva budou dáni do věže. Ale najednou je někteří chytli a táhli k oknu. Místodržící pochopili, že se s nimi nežertuje. Prosili, aby jim

na hrdle neškodili, ruce spínali, nohama o zem se opírali a o milost žádali. Pak Martinic úpěnlivě prosil o zpovědníka. Slavata poroučel duši Bohu. Avšak bez milosti byli z okna svrženi. Křičeli ach, ach, ouvé! A rámu se drželi, ale nakonec se museli pustit, protože je přes ruce tloukli. A tak z toho okna k východu sletěli do příkopu v pláštích a s rapíry a všemi ozdobami důstojenství.

Jak se praví v té Apologii⁷⁶, co jsem přivezl, protože si vysokého úřadu nevážili, nýbrž na zkázu vlasti ho užívali. A že se tak stalo starobyklým příkladem v Království českém, jaký i u Římanů a jiných slavných národů užíván byl, když takové rušitele obecného dobra ze skal svrhovali. Sekretář Filip Fabricius Platter nevčasně stavům domlouval, takže ho někteří popadli a chtěli ubodat. Ale Matyáš Thurn je zadržel, aby to místo neposkvřňovali, nýbrž služebníka za pány poslali. I vyhodili ho jako snopec.“

„Jsou mrtvi?“ zeptal se Hynek z Velínova.

„Naštěstí ne. Alespoň měšťané minili, že to je štěstí.“

„To určitě,“ souhlasil purkmistr. „Nejen pro ně. Jejich smrt by mohla přivodit vážné následky.“

„Ani se mi věřit nechce,“ zavrtěl hlavou pan Hynek. „Taková výška, znám to tam.“

„Dopadli měkce na smetiště. Slavata se trochu potloukl. Zoufale se držel rámu a pustil se teprve pod ranami pažbou pistole

76 *Apologii* se rozumí text, který sepsal právník Martin Fruwein a jehož znění bylo schváleno již 25. května 1618. Posléze byl přeložen do latiny, němčiny a holandštiny a rozeslán do zemí habsburské říše. Měl ospravedlnit jednání vzbouřených stavů, které nebylo namířeno proti císařskému majestátu, nýbrž pouze mělo potrestat ty, kteří podle názoru představitelů českých stavů porušovali zemské zákony a nerespektovali svobodu náboženského vyznání. (M. H.) (Viz Adamová, K.: *První česká federativní ústava z roku 1619*, cit. vydání str. 20.)

a hruškou meče. Padal příliš blízko zdi a otloukl si hlavu o římsoví. Fabricius prý v přestrojení ujel podat zprávu do Vídně. Martinic téhož dne odjel do Bavor a Slavata zůstal v ošetření u paní Polyxeny z Lobkovic. Její manžel pan Zdeněk toho času v Praze nepobývá. “

„Je to vzpoura. Bylo dosaženo jednoho: není možno couvnout. Nevěřím,“ řekl pan Hynek tvrdě, „že ujdeme mstě. Obávám se, že i nevinní. Bude to dobrá záminka, proto nemá smysl spoléhat na milost vítěze. “

„Kdo je vítěz?“ zeptal se purkmistr. „Je už vítěz jistý?“

„Není. Stavové prohlásili, že potrestali jen škůdce země a že Jeho Milost císařskou za svého pána uznávají. “

„Zbytečně a marně prohlašují, nakonec rozhodnou zbraně. “

„Proč pane Hynku?“ podivil se purkmistr. „Snad nemyslíš...?“

„Myslím,“ řekl rozvážně Jan Hynek z Velínova, „ale nejsem si jist, mám-li dodat bohužel. “

„V tom případě vás žádám, páni písaři, abyste doporučovali opatrně vyčkávání. Většina českých měst ani neobeslala pražský sjezd. A my jsme přece město moravské. “

„Tím víc záleží na nás,“ minil pan Hynek, „jak se rozhodneme. Město vlastní Staré Hory, pozemky na české straně hranice, a je i českou pozemkovou vrchností s právy a povinnostmi vůči zemi. “

„Ano, souhlasím. Jsme na hranici, patříme k Moravě i k Čechám. Proto na nás budou upřeny oči všech a chybný krok

byl by u nás osudnější než jinde. – A což, pane Leupolde, smýšlení v pražských městech a mezi drobnější šlechtou? Páni sledují své cíle a měšťům nepřejí.“

„Po pravdě řečeno, pane purkmistře, ve městech pražských převládal strach. Mnozí měšťané se skryli nebo zujížděli. Měl jsem dojem, že i někteří ze šlechty zalekli se následků. Proto honem vytiskli Apologii.“

„Chápu,“ řekl purkmistr. „Doufejme, že Gallus přiveze další zprávy. Tobě, pane Leupolde, děkuji a prosím, abys neúřadoval a dobře si odpočinul. Pan Hynek tě ještě den dva rád zastane.“

Městský písař Martin Leupold doma odpočíval po svém. Věnoval se své nejmilejší práci, psaní kroniky města.⁷⁷ Jako slouží osobní paměť každému člověku k rozhodování, podobně je paměť historie učitelkou života.

Purkmistr zůstal na radnici. Už se beztak rozkřiklo, že se pan defensor vrátil z Prahy; a nejspíš i to, že se zde konala porada. Musí se čelit neklidu.

Starší Jan Hynek byl povahou jiný. Ač mu nechyběla opatrnost, měl v mysli stále a silné vědomí možností. Také širokých a obecných. Byl vzdělanec, v mládí básník, potom právník, inspektor nad latinskou školou, učenec. Dobře pro město pracoval, ale duševní obzor kupců a řemeslníků daleko překračoval. Purkmistra omezovaly hradby, odrazovaly ho myšlenky tvořící budoucnost, opatrnost se snadno zvrhávala v nedůvěru a odmítání. Proto se Hynek prve držel zpátky v řeči, ale teď, když u stolu spustil hlavu do dlaní a zavřel oči, rozvířily se mu myšlenky tím víc.

Je překročen Rubikon, kostky jsou vrženy. Muselo k tomu dojít, aby se zabránilo neslavnému odumírání. Ústupky jsou jen sousta živící chuť. Udeřila hodina pravdy: pochopí ji všichni? Jen aby nechtěli zpátky přes liché sliby. Příležitosti se nevracejí. Vypočítavost a nedůvěra v osudových hodinách vede k sebezničení. Nepřítel nic neodpustí. Je nejvyšší čas. Dokud nezničí rakouské a uherské evangelíky, odděleně a postupně.

Co nejrychleji musí být zřízena jednota všech, pak bude snadné zvítězit. Matyáš je nad hrobem,⁷⁸ Ferdinand nezkušený, bez řádného vojska, nesnáze v říši na všech stranách. Tohle rozhodnutí padne na dlouho.

Ale co když jednoty nebude? Převáží-li sobecké zájmy, hrabivost a zbabělost? Páni nemilují královská města a poddanská ždímají. Předhánějí se v přepychu a neřestech. Bohatí měšťané je napodobují. Poddaný lid bídou zoufalý. Jak se zachová? Kdo bude platit vojsko? Válka je drahá. – Šedivá hlava, plná ideálů, nadějí a obav, se rozechřívá prudce proudící krví. Vnitřní zrak vidí velké věci, ale ústa musí mlčet.

... “

„ ...

Dobře vybral purkmistr zástupce města k jednání. Právník Jan Hynek z Velinova je starý, táhne mu sedmdesátka, ale duchem stále čilý, neváhavý a nebázlivý. Přítel Žerotinův i pana Zdeňka. Nejednou zastupoval město na zemských jednáních.

Další, mistr Abrahám Ledčer, je oblíben v řemeslech pro naprostou poctivost. Nu a ten třetí, Augustin Gerlich, je nejopatrnější z opatrných konšelů. Nazrzlý, světlé obočí, masité rty a celkově přitloustlý, klidný až ke zdánlivé netečnosti. Nemluví, možná z lenosti. Na schůzích sedává s přivřenými víčky, ale neusíná, nezachrápe a občas dokonce zakroučí tučnými palci na bříše mlýnek. Kdykoli pozvedne víčka, řekne nějaké „ale“ nebo „coby kdyby“ a na těchto slovech si založil své postavení v radě. Proč nejede purkmistr? To by byla chyba. Půjde-li v jednání o závazky nejistého dosahu, nebudou tihle zástupci dost kompetentní a město získá čas.

Řeči je v kočáře pomálu. Abrahám je nezačíná ze skromnosti, pan Hynek vyhlíží do krajiny nebo přemýšlí, konšel necítí potřebu mluvit. Před nejistými událostmi mysl spíše těká a vyhýbá se tomu pravému. Myšlenky kloužou jako sáně po náledí, doprava a doleva, a koní rozum má co dělat, aby je dostával zpět na rovnější směr.

„Obávám se, že zima bude krutá,“ prohodil pan Hynek a schoulil se do kabátu. „Cibule je silně obalena a lapené lišky už mají hustou srst. Zlobí mne neduhy stáří, bývám chorlavý a zimomřivý, nejhůře v nečase. Jen aby nebylo takové povětrí jako předloni.“

„Nemějte obav, pane písaři,“ navázal zástupce řemesla. „Suchá zima není nezdravá, ani když je tuhá. Předloni, to bylo něco jiného. Kruté mrazy přišly až s koncem února a bylo to s tím trojitým sluncem po zemětřasu⁸⁰, jenž postihl, chválabohu nepříliš zle, také Žďár a Velké Meziříčí. Ty věci souvisí.“

„Výstraha,“ přidal Gerlich. „Dobře jsme učinili, že jsme zakázali ty veřejné závody nevěstek o ceny.“

„Ano, a také tajné nošení zbraní, jež svádělo k bitkám,“ souhlasil zdvořile mistr řemesla.

„Kdo ví, co nás mohlo potrefit,“ skončil konšel a zavřel oči.

Panu Hynkovi se tohle zaběhnutí řeči nelíbilo a zaměřil se radši jinam. Společníci by při jednání z neznalosti mohli udělat chybu.

„Nepochybuji, pánové, že Zdeňka z Valdštejna znáte,“ začal zvolna. „Možná že si ho pamatujete ještě jako žáka naší školy. Odešel od nás na univerzitu do Štrasburku, ale jako sirotek se ke mně nepřestal hlásit. Psal mi a potom i vyprávěl o zemích, které procestoval. Také o Anglii, kde byl dokonce přijat královnou. Kancelář mu dával doporučné listy, protože pán ze Žerotína, Zdeňkův strýc, tam byl dobře znám. Přidělil mu za průvodce pana Lesieura, jenž byl předtím jako diplomat v Praze. Ale Zdeněk poznal také Holandsko, bohaté a nám nejvíc nakloněné. Před pěti léty, když se Fridrich Falcký oženil s dcerou anglického krále, navštívil náš Valdštejn s poselstvem Heidelberg. Dnes je Fridrich hlavou Protestantské unie.

80 Podle kronikářských záznamů postihovalo zemětřesení Jihlavu a okolí na konci 16. a počátkem 17. století poměrně často – v letech 1582, 1590 – 1593 a 1615. (Viz Michal, E.: Zemětřesení na Vysočině, in: *Vlastivědný sborník Vysočiny*, III., oddíl věd přírodních, 1959, str. 5 a násl.)

To jsou nesmírně důležité věci. Také vztah brtnického pána k Žerotínovi na jedné straně a k Thurnům, s nimiž je spřízněn prvním sňatkem, na straně druhé. Kam se přikloní? Má vliv na drobnou šlechtu na západní Moravě, v kraji mezi námi a Vídní. Naše dnešní poslání je mnohem významnější, než se zdá.“

„Pro nás, pane Hynku,“ ozval se mdlý tlustoch. „Na to nerač zapomínat. Velké spory jsou věcí velkých. Nám leží na srdci osud měst.“

„Jsme ovšem na jedné lodi,“ chtěl Jan Hynek pokračovat, ale z kotliny pod kopcem se vyhoupla věž.

Když byli uvedeni do zámecké knihovny a Hynek z Velínova představil své společníky, ihned postřehl u Zdeňka z Valdštejna stín zklamání. Zřejmě prohlédl purkmistrovu hru, ale nedal nic najevo. Škoda, ale nevádí, brtnický pán se podle toho zařídí. Posadili se do křesel k mahagonovému stolu a začali řeč zdvořile a bezvýznamně.

„Svým způsobem i já patřím k Jihlavě, milí páni,“ pravil hostitel, „a jsem jí zavázán za krásné chvíle mládí i za dobré základy vědění. Často vzpomínám, jak žáci na náměstí kladli prkna na pívání sudy a předváděli na tom jevišti divadlo. Živě jsem si to připomněl, když jsem v Londýně navštěvoval divadla v podivuhodných budovách.“⁸¹

Rovněž si pamatuji lékaře a učence Borbonia⁸², jehož mi pak Hynek obstaral za soukromého učitele. – A co vy, mistře,“ obrátil se na Abraháma, „slyšel jsem o vás chválu jako o jihlavském slavíkovi. Zajímá mě vaše ušlechtilé umění, ale prý jste přestali pořádat soutěže.“

81 Viz pasáže z cestovního deníku Zdeňka Brtnického z Valdštejna uveřejněné v: Hemelik, M.: *Zdeněk Brtnický z Valdštejna (Portrét renesančního šlechtice a vzdělance)*, cit. vydání, str. 51 a násl. (M. H.)

82 Viz poznámka č. 8. (M. H.)

„Už se chystáme pokračovat, vaše milosti, když jsme prosti vojska, a zvláště po tom vítězství u Pelhřimova –“

Zach zatím obsloužil vínem a usedl stranou na knihovni schůdky.

„Tak na ně připijme, a na další,“ zvedl číš pán domu.

„Jen aby, aby,“ zamručel koňšel Gerlich. „Nejsem karbaník a nevěřím, že první vyhrání z kapsy vyhání. Ale jsou jiné věci –“

„Hrabě Matyáš Thurn, váš vzácný příbuzný,⁸³ se osvědčil znamenitě, pane Zdeňku,“ zasáhl Jan Hynek.

„Však jsme se zasloužili také my, město,“ navázal kupodivu koňšel. „Nejen penězi. Vyslali jsme na pomoc houfec zbrojných a dobrovolníků. Velitel setník Gallus zaplatil první vítězství životem. Jsme jediné moravské město, které se postavilo za věc českých stavů.“ Koňselova řeč byla nad obyčej vydatná a bez patrné potměšilosti.

„Máte můj obdiv,“ řekl uznale pan Zdeněk. „Váš příklad strhne další. Půjde o Moravu, dnes o západní, zítra o celou.“

Věděl ovšem, jak to vpravdě bylo u Pelhřimova. Jihlavský houfec nebyl velký a výpravu na pomoc Thurnovi podnikl Gallus víceméně na vlastní pěst; rada mu dala souhlas se zavřenýma očima. Oddíl císařských, nenadále překvapený a neznalý síly protivníka, se dal hned na útek. A tu se pozdvihli poddaní z okolních obcí a po husitském způsobu bili nepřátele hlava nehlava. Gallus ten pohled na selské bojování nesnesl a vyrazil ze zálohy, ne proti vojákům, ale proti poddaným. Jeho lidé ho v tom nenásledovali, setník byl vidlemi stržen z koně a vzápětí mu selský cep rozbil hlavu na padrt'. Tedy cep souvěrce, ale o tom nikdo nemluvil.

83 Jindřich Matyáš z Thurnu a Valessasyn byl vzdálený příbuzný Magdaleny z Thurnu, první manželky Zdeňka Brtnického z Valdštejna. (M. H.)

Obě strany měly při jednání stejný cíl: ujistit se o smýšlení a odhodlání druhých. Proto každý vyčkával. „Máš znamenitého služebníka, pane Zdeňku. Tázal se nás latinsky, jak si přejeme mluvit. Kde se tak vzdělal?“

„Doma, pane Hynku, u svého otce. Přivezl jsem si ho z Falce. Je původem Řek, má neuvěřitelně dlouhé jméno. Křestním je Zacharias, ale i to jsme mu zkrátili a je to prostě Zach. Mohu s ním mluvit o věcech méně běžných. Je spolehlivý a umí mlčet. Nebude vám vadit, když ho zde ponechám? Obstará, co bude potřeba.“

Proč ne? Ať nalévá, pomyslel si konšel. Ale písaři bylo jasné, že pan Zdeněk sleduje i něco jiného.

„Prohodil jste, pane konšele,“ zaútočil hostitel trochu z boku, „že jsou ještě jiné věci. Nenechali jsme vás dopovědět.“

„Jsou, pane z Valdštejna. A divil bych se, kdyby vám nebyly známy. Jenom si nejsem jist, zda jim přisuzujete stejný význam. Páni direktori utvrdili berni. Budiž, válka nikdy není laciná a bohdá nebude dlouhá. Vypudili jezuity, a půjdou ze země i jiní, po každém něco zůstane. Nová vláda hledá spojence. Prozatím jsou nejistí, ani o Moravanech se neví, jak rozhodnou na brněnském sjezdu. Třeba se bojí známé nespolehlivosti českých stavů. Nechci sýčkovat, ale mám dojem, že vůz klouže do bláta.“

„To záleží na těch, kdo jej řídí. Svým dílem i na nás, mohu-li si dovolit tu připomínku.“

„Můžete, pane písaři, samozřejmě, vždyť já nejsem proti, naopak, jsem věrný evangelík a troufám i dobrý měšťan. Ale jde o tohle: nedohlížím na konec věci. A nedůvěřuji. Všem. Pánům i vypočítavým cizincům. Kdo mi to vyloží jinak, než to vidím?“

Tuto otázku pan Zdeněk uvítal. Tušil váhavost u opatrných konšelů, neboť sám nebyl bez nejistoty. Nekolísal v srdci, ale v rozumu.

„V tom, co tu pravil pan konšel,“ začal rozvážně Valdštejn, „není nepravdivého slova. O plné jistotě mluvit nelze. Ale co je v životě vskutku jisté a bez nebezpečí? Ani sám život. Připouštím, že na věci nic nemění ani nedávné vítězství mého příbuzného generálalajtnanta Thurna. To jsou jen bitvy.

Zima na krku, těžko využít prvních úspěchů vpádem do Rakous a rozhodným útokem na Vídeň. Tam už páni nespí, naopak. Nebojovný počtář kardinál Khlesl upadl v nemilost. Hlavním rádcem se stal španělský vyslanec, neurvalý stoupenec války Conte de Onate, a ten si hraje do noty s papežským legátem Caraffou. Opatřují peníze, najímají vojska, Dampierra, Buquoye, vojsko je zatím nevalná sběr.

Naproti tomu můj vzácný příbuzný z jiné strany, Karel ze Žerotína, stále ještě váhá, svou opatrností ovlivňuje jiné, ale zdaleka ne všechny. Jeho synovec Velen, rovněž mocný a vlivný, je naprosto rozhodný. O mně, milí pánové, nemějte pochybnosti. Nejen kvůli mé první choti Mandaleně z Thurnu.

Vím, co je v sázce. Moravě je třeba dopomoci k rozhodnutí a České koruně k vítězství. Páni rytíři ze západní Moravy stojí pevně při nás. Proto chci znát vaše jednoznačné stanovisko, abych je mohl ujistit. Město je pevnost. – A ještě bych podotkl, že nejen města jsou zatížena berní. I vrchnosti přispívají, byť nestejně a ne vždy podle svých možností. Z Nizozemí jsou peníze na cestě, z Anglie slíbeny. Zvítězili bychom ještě sami. Tucha mi říká: Teď nebo nikdy.“

Thustoch Gerlich snad vůbec nemrkl očima, natož aby přivřel víčka. Takhle ho pan Hynek při jednání jakživ neviděl. Místo ospalé netečnosti soustředěná pozornost.

„Nešťastný Žerotín,“ povzdechl písař. „I příliš rozumu a opatrnosti může být na škodu. Neslyší příkaz chvíle.“

„Největší hlušeč je ten, kdo slyšet nechce,“ řekl na to konšel hlasem tak změněným, že se Abrahám až ulekl.

„Je příliš mírumilovný pan strýc,“ mínil hostitel. „Dobrý a pokorný jako ovce.“

„Kdo se tváří jako ovce, sežere ho vlk,“ pokračoval konšel se stejnou tvrdostí. Vtom se mu hlas o poznání změnil. „Ale kdyby ho někdo přesvědčil, rázem by bylo jinak. A my bychom stáli jako vždy v první řadě. Jenomže napřed si musíme být jisti, že nikdo nezradí. Máme plnou důvěru k vaší milosti, pane z Valdštejna. Rytíři až k rakouské hranici jsou nám zčásti povědomí, ale nikoli známi.“

Nejen zámecký pán, také městský notář, ba i mistr Abrahám v posledku pochopili záměr konšelovy chrabré a chytré řeči. „Ano, pane z Valdštejna a všichni ostatní, půjdeme do toho, ale krok po vás, prosím.“

Okamžik trapného mlčení a hostitel řekl trochu nepřítomně: „Chápu, ano, chápu. Tohle jsem chtěl od vás slyšet, pane konšele. A pověděl jste to opravdu jasně. Pokládám to samozřejmě také za stanovisko pana purkmistra a ostatních pánů z rady.“

Konšel spokojeně přikývl a teprve teď povolil mysli a celému tělu. Možná, že tím chybil, nespatriil již pohledy pana Zdeňka a Jana Hynka, v nichž byla naděje i zklamání. Hostitel povstal a kývl na Zacha. Tiše mu něco pověděl francouzsky, nato se omluvil, že zajde za chotí.

Konšel Gerlich otevřel oči. „Dobré víno naléváš, Zachu. Ještě nám k němu něco pověz. Co ty soudíš o smýšlení svého pána a jeho přátel? Jsi pryč hlava otevřená.“ Položil na stůl zlatý peníz.

„Mám jen jednoho pána,“ odsunul Zach peníz nazpět.

„Vidím, že tě tvůj pán nepřechválil,“ zasáhl písař Hynek. „Je to tak správné. Ale přesto můžeš klidně povědět pravdu. Věřím, že nikomu neuškodí a všem prospěje.“

„Mohu-li říci nejprve pravdu o sobě, tedy já souhlasím úplně s panem konšelem. Že statečnost bez opatrnosti je lehkovážnost. Můj pán soudí, že jako cizinec a neznaboh nerozumím potřebám této země. Snad to lze pochopit i omluvit. Co se týče pánů rytířů, pokud jsem je zde slyšel mluvit, jsou náhlejší než můj pán. Ty nikdo neudrží.“

Konšel, trochu rozladěný odmítnutím zlatáku, zpozorněl. Tohle je jasná řeč, které se dá věřit. Protože sám pochybuje, Zach nepřehání. Opravdu bystrý hoch, myslí jako já. „Nu, a co se povídá o budoucím králi? Víš něco o kandidátech?“ tázal se s úskočnou přímostí.

„V té věci se spoléhá na direktorium. Hlavně na Viléma z Roupova, prý se vyzná v diplomacii. U nás byl návštěvou jeho příbuzný ze Znojma se synem Zdeňkem z Roupova na Lesonicích.“

„Ale o obou kurfiřtech něco víš, Zachu, ne?“ vyzvídal trvale.

„V Heidelbergu si nařikají diplomati na saského Jana Jiřího, že se s ním těžko jedná, protože je zřídka kdy strážlivý. Jinak co nekoupí, to prodá. Stále je potřebný peněz.“

„To jsou asi pomluvy. Falckého Fridricha možná znáš.“

„Ten má jinou chybu. Velkou, stejnou jako já. Je tak zamilovaný, že zapomíná na povinnosti. U mne to není nebezpečné, u něho by mohlo být.“

„Dobrá, však je mladý. Ale jaký je kalvín? Zda tuhý a útočný.“

„Kalvín? To věru nevím. O to se snad nezajímá ani můj otec, který zná všechno. Aspoň se nezminil. Ani doma, ani v dopise.“

Hostitel se vrátil a oznámil s úsměvem, že jeho milá choť paní Kateřina Křinecká z Ronova zve pány na oběd. „Abyste se nevrátili s kručícími žaludky,“ dodal se zábleskem v očích.

Smysl nevážné poznámky pochopil jenom Hynek z Velínova. Bylo mu známo, že se jednání mělo konat za účasti rytířů. Zřejmě jsou pozváni na odpoledne. Panu Zdeňkovi se postoj rady zdá být příliš opatrnický. Přímá jednání všech vespolek by mohlo být ke škodě. Nebude nás tu zdržovat, uvažuje starý písař, spíš naopak. Učiním dobře, když odjezd urychlim. Rytířům bude Valdštejn tlumočit výsledek raději sám.

Paní Kateřina Křinecká⁸⁴ je mladička, teprve druhým rokem vdaná a bez dítěte. Ráda hostí, ale nudily by ji rozhovory o veřejných záležitostech. Oba Zdeňkovi chlapci z prvního manželství pobývají toho času u tety Alžběty a strýce Ladislava Veleny ze Žerotína, vůdce moravské radikální strany⁸⁵. Prokazuje to dobrý vztah mezi Zdeňkem a Velenem.

84 Paní Kateřina Křinecká z Ronova byla druhou manželkou Zdeňka Brtnického z Valdštejna. (M. H.)

85 Ladislav Velen ze Žerotína (1579 – 1638), zvaný Lumpenburk, byl považován za pravého vůdce stavovského povstání na Moravě. (M. H.)

Výdatný oběd uklidnil mysl, ale silnice by měla být méně hrbolatá, aby kodrcání kočáru nerušilo trávení. Oba starší pánové si promýšlejí různé stránky jednání, každý po svém; mistr Abrahám si sotva může dělat vlastní závěry, avšak účast při hovorech a obědě v zámku je pro něho událost, na kterou lze vzpomínat. Slova sem tam cestou prohozená se netýkají věci a většinou uvážnou ve vzduchu bez odpovědi.

Blíží se k Jihlavě. Vlevo na poli černo havranů, podél silnice alej topolů, holé větve ční jako dlouhé černé prsty vzhůru ze země. Vtom se havrani zvednou a vyletí na odrané topoly. Jako to? Abrahám se diví. Je pochopitelné, když před drncícím kočárem ulétnou ze stromů do polí. Tohle není obvyklé. Černí ptáci na strmých černých haluzích působí zlověstně. Havran je vůbec zlověstný pták, barvou i krákáním. A přivoláváním protivné zimy.

Zčistajasna vyhrkl konšel Gerlich: „A přesto bych byl pro Fridricha. Ten saský kurfiřt, ač luterán jako já, mi nevoní. Ne kvůli obžerství, to se nás netýká, ale pro tu hrabivost. Bude-li se Fridrich točit kolem své krásné Angličanky, nenadělá škody. Budou se o nás starat naši.“

„Je to moje chyba, pane radní,“ podotkl Jan Hynek, „že jsem dosud nemyslel tak daleko. Ale rád s vámi souhlasím.“

Konšela zavezli domů. Před radnicí řekl notář: „Pojďte se mnou nahoru, mistře, proplatím vám ztracený čas.“ Málem ho vlekl, jak se zdráhal. „To ne, pane z Velínova, byla by to pro mne ostuda. Vždyť jsem vám nebyl zhola nic platný.“

„To nevíte, mistře. Počítám, že ještě budete.“

V kanceláři mu řekl: „Vzpomínáte si, co nám brtnický pán pověděl? Aspoň jednu větu, o tu jde nejvíc: Teď, nebo nikdy. Bylo by velmi prospěšné, kdybyste to citoval každému, kdo se vás na pana

z Valdštejna zeptá. Rozumíte mi? Lidé to pochopí. A kdyby pánové z rady zaváhali, budou si muset dát pozor. Žádný nemůže pohrdat náladou lidu.“

Doma se paní Dorota zaradovala z mužova nečekaně časného návratu a starý Dobroner na něho pohleděl dlouze a zpytavě. Přišel opět pohrát si s nejmladšími dětmi, ale mimoto dnes netrpělivě čekal. „Dobré zprávy nebo špatné?“ zeptal se přímo.

„Moc vám toho nepovím, strýčku. Chybí mi vaše vědomosti, abych takovému jednání rozuměl. Jasně však řekl pán z Valdštejna jedno: Ted' nebo nikdy. A pan písař mne požádal, abych tato slova každému říkal, že je to důležité. Nejde mi to na rozum, protože v jiné souvislosti brtnický pán pravil, že ted' na počátku zimy generállajtnant Thurn nemůže pokračovat ve válce.“

„Ano, ano je to jasné,“ šeptal si Dobroner. „Do jara se musíme připravit. Aby každý věděl, co má dělat. Ani zbraně nesmějí chybět. A odhodlanost v hlavách a v srdcích. S tím se musí začít hned. Pan Hynek je prozíravý, on sám už začal.“

...“

Použitá literatura:

Balcárek, P.: *Vě víru třicetileté války (Politikové, kondotiéři, rebelové a mučedníci v zemích Koruny české)*, Veduta, České Budějovice 2011.

Dvořák, R.: *Dějiny Markrabství moravského*, 1906, přetisk, Patria Brno, nedat.

Enchiridion renatae poesis Latinae in Bohemia et Moravia cultae, (Rukověť humanistického básnictví) sv. 2 a 5, Academia, Praha 1966, 1982.

Hemelík, M.: *Jan Campanus Vodňanský (Portrét renesančního básníka)*, ed. řada IGLAVIA DOCTA, sv. 3, VŠPJ, Jihlava 2012.

Hemelík, M.: *Martin Bacháček z Nauměřic (Portrét renesanční osobnosti)*, ed. řada IGLAVIA DOCTA, sv. 2, VŠPJ, Jihlava 2012.

Hemelík, M.: *Vavřinec Benedikt z Nudožer (Portrét renesančního učence)*, ed. řada IGLAVIA DOCTA, sv. 1, VŠPJ, Jihlava 2011.

Hemelík, M.: *Viri docti Iglavienses (Učení muži jihlavští aneb deset rektorů jihlavské latinské městské školy)*, ed. řada IGLAVIA DOCTA, sv. 7, VŠPJ, Jihlava 2014.

Hemelík, M.: *Zdeněk Brtnický z Valdštejna (Portrét renesančního šlechtice a vzdělance)*, ed. řada IGLAVIA DOCTA, sv. 6, VŠPJ, Jihlava 2014.

Hoffmann, F.: *Listy a obrazy z minulosti Jihlavy od počátků do roku 1848*, EKON, Jihlava 1999.

Jan Hynek z Velínova, in: Bílý, J., Tausch, J., Jaroš, Z.: *Zastavení v proudu času (Osobnosti, jež se zrodily nebo pracovaly v regionu jihlavského okresu)*, příloha listu *Jiskra*, květen – srpen 1984.

Kameníček, F.: *Zemské sněmy a sjezdy moravské*, díl II, Brno 1902.

Křesadlo, J.: *Kapitoly z historie Jihlavy*, Jihlava 1992.

Marek, F.: Humanistická škola v Jihlavě, in: *De vita scholastica aneb O životě ve školách*, ed. M. Hemelík, VŠPJ, Jihlava 2011.

Marek, F.: Jihlavští humanisté, in: *František Marek (Studie, texty, básně)*, ed. M. Hemelík, ed. řada IGLAVIA DOCTA, sv. 5, VŠPJ, Jihlava 2013.

Marek, F.: *Nestačí život jeden*, Alcus, Jihlava 2010.

Moravské zemské desky III., 1567-1641, kraj Brněnský, ed. M. Rohlík, SPN Praha 1957.

Pisková, R. (vedoucí autorského kolektivu): *Jihlava (Historie, kultura, lidé)*, NLN, Praha 2009.

Podavka, O.: Památník Zdeňka Brtnického z Valdštejna z let 1591 – 1600, *Folia Historica Bohemica* 29, 2014, č. 1, str. 103 – 132.

Povstání na Moravě v roce 1619. Z korespondence moravských stavů., ed. L. Urbánková, Archivní správa ministerstva vnitra ČSR, TEPS 1979.

Svěrák, V.: Svobodný dvůr v Jeclově na počátku 17. století a jeho majitel Jan Hynek z Velínova, *Loucký zpravodaj* 3/2002.

Text L. Vilímka dostupný z:
http://www.regionalist.cz/vilimek/vil100_38.htm.

Ústní informace PhDr. Vlastimila Svěráka ze SOkA Jihlava.

Vlastivědný sborník českého jihovýchodu, roč. III, 1922-1923,
Pelhřimov.

Vlastivědný sborník Vysočiny, oddělení společenských věd,
VI., 1988.

Wallner, J.: Geschichte des k.k. Gymnasiums zu Iglau, in:
*Einunddreissigtes Programm des k.k. Staats-Ober-Gymnasiums zu
Iglau*, Jihlava 1881.

Martin Hemelík

Jan Hynek z Velínova

(Portrét renesančního vzdělance, úředníka, politika a básníka.)

Vydala Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2015

Vydání první

Grafická úprava: ak. malíř V. Netolička
(první kresebný návrh obálky)
Lukáš Mikula

Tisk: AMAPRINT – Kerndl, s.r.o., Třebíč

Náklad: 150 výtisků

ISBN 978-80-88064-10-7